



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Μορφές ενδοοικογενειακής βίας: διερεύνηση των αιτιών και των συνεπειών της βίας στο οικογενειακό περιβάλλον.

Domestic Violence: Causes and effects of Violence in the family.



Επιμέλεια εργασίας: Κίτσιου Χριστίνα
ΑΕΜ:2544

1^{ος} επόπτης: Φωτόπουλος Νίκος ,Επίκουρος Καθηγητής
2^{ος} επόπτης: Καλεράντε Ευαγγελία , Επίκουρη Καθηγήτρια

ΦΛΩΡΙΝΑ ΜΑΙΟΣ 2017
Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή.....	3-5
Ιστορική εξέλιξη.....	5-8
Ορισμοί.....	9-15
Νομοθετικό πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα.....	15-17
Η κακοποίηση των γυναικών.....	17-19
Μύθοι-παγιωμένες αντιλήψεις.....	19-21
Κοινά χαρακτηριστικά κακοποιημένων γυναικών.....	21-23
Τα κοινά χαρακτηριστικά των ανδρών θυτών.....	23-25
Η παιδική κακοποίηση.....	25-29
Η βία κατά των ηλικιωμένων.....	29-30
Η βία κατά των ανδρών.....	30-31
Προσεγγίσεις ερμηνείας της επιθετικής συμπεριφοράς.....	31-33
Η ενδοοικογενειακή βία ως κοινωνικό φαινόμενο.....	33-37
Αίτια.....	37-42
Συνέπειες.....	42-43
Πρόληψη.....	43-44
Έρευνα.....	44-52
Σκοπός-στόχοι.....	44
Συμμετέχοντες.....	44-45
Ερευνητικά εργαλεία.....	45
Συλλογή δεδομένων.....	45
Αποτελέσματα.....	45-50
Περιορισμοί της έρευνας - Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.....	50

Βιβλιογραφία.....	51-52
Παράρτημα.....	53-58

Εισαγωγή

Η βία είναι ένα φαινόμενο χιλιάδων χρόνων καθώς αποτελεί ένα από τα βασικά μέσα επιβολής που χρησιμοποιούσε ο ισχυρός προς τον λιγότερο ισχυρό. Σωρός τα ιστορικά παραδείγματα ανά τους αιώνες αποδεικνύουν την αδιάκοπη ύπαρξη της βίας κάτω από την οποία ο πιο αδύναμος έπρεπε να υπακούει στις διαταγές και τα θέλω του οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά ισχυρότερου. Η μέριμνα απέναντι στους ανθρώπους που δέχονταν τη βία όχι μόνο ήταν ελάχιστη αλλά κατά βάση και ανύπαρκτη, καθώς ή δεν υπήρχαν σχετικοί νόμοι ή οι νόμοι αποδέχονταν τη βία. Η πιο σκοτεινή μορφή βίας ήταν και είναι η ενδοοικογενειακή τα ποσοστά της οποίας είναι όλο και αυξανόμενα και αρκετά ανησυχητικά. Ως ενδοοικογενειακή βία σύμφωνα με τον νόμο 3500/06 ορίζεται «η τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα.» (Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας 2006). Μέλη της οικογένειας είναι συγγενείς εξ' αίματος ή εξ' αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και τα οποία συνοικούν. Με βάση επομένως, αυτόν τον ορισμό διακρίνουμε και τις μορφές που μπορεί να πάρει η ενδοοικογενειακή βία.

Πρώτη σε ποσοστό εμφάνισης και σημασίας είναι η βία κατά των γυναικών από τους συζύγους. Οι γυναίκες από τα πολύ παλιά χρόνια δέχονταν τη βία η οποία σήμερα πια σε αντίθεση με παλαιότερα θεωρείται ποινικό αδίκημα. Η εκδήλωση βίας απέναντι στην γυναίκα μετρά υψηλά ποσοστά που ομολογούν την έξαρση του φαινομένου και επιστούν την προσοχή στους αρμόδιους για τη λήψη κατάλληλων μέτρων. Η δυσκολία της ανάδειξης του φαινομένου και της λήξης των βασάνων έγκειται στο γεγονός ότι η οικογένεια είναι μια κλειστή ομάδα και ό,τι συμβαίνει

εκεί, μένει εκεί. Οι γυναίκες για διάφορους λόγους που θα αναφερθούν παρακάτω σιωπούν και υπομένων την επιθετική συμπεριφορά των συζύγων. Συχνά κατηγορούν τους εαυτούς τους ως υπαίτιες για τη βία που δέχονται και ζουν κάτω από το φως μιας επικείμενης βίας. Λίγες ήταν εκείνες που βρήκαν το θάρρος και μίλησαν πρώτα για τις ίδιες και τα παιδιά τους και έπειτα για να παρακινήσουν και άλλες γυναίκες που βίωναν την ίδια κατάσταση να βγουν από το τέλμα. Μέχρι πριν από την ψήφιση του νόμου 3500/06 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας» ο οποίος όρισε τις αντίστοιχες ποινές σε πράξεις ενδοοικογενειακής βίας και διασφάλισε την ασφάλεια του θύματος σε όλους τομείς η δημοσιοποίηση της βίας που δέχονταν οι γυναίκες καθίστατο δύσκολη έως αδύνατη. Ο φόβος είναι ένα έντονο συναίσθημα που διακατέχει τις γυναίκες και μαζί με τις απειλές των συζύγων η βία μπορεί να μείνει για πάντα στο σκοτάδι με βραχυπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα τόσο στις κακοποιημένες γυναίκες όσο και στα παιδιά που άλλοτε είναι απλή θεατές και άλλοτε είναι και τα ίδια θύματα.

Δεύτερη λοιπόν σε ποσοστό εμφάνισης θα λέγαμε πως είναι η παιδική κακοποίηση και συγκεκριμένα η παραμέληση ή η κακομεταχείριση των παιδιών όχι απαραίτητα μόνο από τους γονείς αλλά και από άτομα που τα παιδιά εμπιστεύονται, όπως αδέρφια, γιαγιά, παππούς, άλλος κηδεμόνας ακόμα και κάποιος που φροντίζει το παιδί (Παναγοπούλου 2007). Η παιδική κακοποίηση δεν είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο και ξεκινά από πολύ παλιά. Τα παιδιά όπως και οι γυναίκες πολλές φορές εμφανίζουν έναν πιο αδύναμο χαρακτήρα, στοιχείο που οι θύτες γνωρίζουν και έτσι κάτω από τον φόβο της απειλής, είτε αυτή είναι λεκτική είτε σωματική, επιβάλλουν τα θέλω τους. Παιδική και γυναικεία κακοποίηση μπορούν, είτε να συμβαίνουν ταυτόχρονα είτε μεμονωμένα. Τα παιδιά συνήθως βρίσκονται στο ενδιάμεσο της συζυγικής βίας ως απλοί θεατές είτε τα ίδια είναι θύματα που μετρούν επιζήμιες συνέπειες. Αν η δημοσιοποίηση της βίας από τις γυναίκες είναι μια δύσκολη απόφαση για τα παιδιά είναι ακόμα πιο δύσκολο. Τα ίδια δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και το αξιόποιο της πράξης. Θεωρούν πως οι γονείς έχουν δικαίωμα να τα κακοποιούν όταν αυτά δεν συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις τους. Η ντροπή που νιώθουν αλλά κυρίως ο φόβος τα εμποδίζουν στο να μιλήσουν και να πουν τι τους συμβαίνει. Για τον λόγο αυτόν καθοριστική είναι η αντίληψη των εκπαιδευτικών. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσει τα ύποπτα σημάδια και να ενημερώσει τους ανωτέρους του για την πιθανή ύπαρξη του φαινομένου. Καθοριστικός επίσης μπορεί να είναι ο ρόλος τρίτων οι οποίοι έρχονται

σε επαφή με την οικογένεια αλλά και των ιατρών, κατά βάση σε περιπτώσεις σεξουαλικής και σωματικής βίας. Τα τελευταία χρόνια διάφορα διαφημιστικά σπότες παρουσιάζουν γραμμές βοήθειας για το παιδί παρακινώντας το να καλέσει σε βοήθεια ώστε να μπορέσει να βγει από τον εφιάλητη.

Η βία όμως συναντάται και σε άλλα πρόσωπα μέσα στην οικογένεια. Η κακοποίηση από τα παιδιά προς τους ηλικιωμένους πια γονείς τους είναι μια μορφή ενδοοικογενειακής βίας μικρής έντασης αλλά όχι άξια αγνόησης. Οι ηλικιωμένοι λόγω της ευαισθησίας που παρουσιάζουν αλλά και της εξάρτησης από άλλα άτομα δέχονται μορφές λεκτικής, σωματικής ή ψυχολογικής βίας. Τα παιδιά ασκούν βία στους γονείς και τους θεωρούν πρόσθετο βάρος. Οι αρρώστιες τους, η αδυναμία προσφοράς βοήθειας ή οι παραξενιές τους κάνουν τα παιδιά να φέρονται βίαια ξεχνώντας ποιους έχουν απέναντι τους. Οι ηλικιωμένοι συχνά αντιμετωπίζονται απλά ως οικονομικοί πόροι και όχι ως μέλη της οικογένειας καθώς δεν είναι λίγα τα περιστατικά που τα παιδιά κακοποιούσαν σωματικά τους ηλικιωμένους γονείς τους για να μπορέσουν έτσι να τους αποσπάσουν συντάξεις ή άλλα κινητά ή ακίνητα περιουσιακά στοιχεία.

Καταγεγραμμένες όμως υπάρχουν και άλλες μορφές βίας όπως η βία από τη σύζυγο προς τον σύζυγο που είναι κυρίως λεκτική και ψυχολογική αλλά και η βία ανάμεσα στα αδέρφια η οποία σπάνια απασχολεί τις δημόσιες αρχές αλλά και η βία από τα παιδιά προς τους γονείς και αυτό συμβαίνει γιατί οι γονείς δείχνουν ανοχή και αδυναμία επιβολής στα παιδιά επιτρέποντας τους τέτοιες επιθετικές συμπεριφορές.

Ιστορική εξέλιξη

Η βία, γενικά, δεν είναι ένα φαινόμενο σύγχρονο ούτε αφορά συγκεκριμένες περιοχές και χώρες. Πρόκειται, για ένα φαινόμενο διαχρονικό και παγκόσμιο το οποίο διατηρείται ως τις μέρες μας όχι απλά αμείωτο αλλά συναντάται και σε έξαρση. Όπως ειπώθηκε και παραπάνω μια μορφή βίας είναι και η ενδοοικογενειακή η οποία όπως είναι φανερό σχετίζεται με τη βία στο οικογενειακό περιβάλλον και κατά βάση ταυτίζεται με την άσκηση βίας του/της συζύγου/συντρόφου στον/στην (κυρίως στην) σύζυγο/σύντροφο. Αυτή η μορφή ενδοοικογενειακής βίας είναι η συνηθέστερη και η ποσοτικά επικρατέστερη χωρίς αυτό να αναιρεί και να εξαλείφει και τις άλλες μορφές

οι οποίες είναι εξίσου έντονες. Μελετώντας τη θέση της γυναίκας στην Αρχαία Ελλάδα παρατηρούμε πως ο ρόλος της ήταν να φροντίζει το σπίτι, τα παιδιά, και να προσφέρει βοήθεια στους πολεμιστές όταν καθίστατο ανάγκη (Δαράκη 1995). Σχετικά με την απόφαση για γάμο η γυναίκα δεν επέλεγε η ίδια τον σύζυγο αλλά ο πατέρας της, ο αδερφός ή κάποιος άλλος κηδεμόνας μετατρέποντας την γυναίκα αυτόματα σε περιουσιακό στοιχείο του συζύγου που ήταν ο μόνος που είχε το δικαίωμα να χωρίσει αν επιθυμούσε τη γυναίκα. Ακόμη, και η αρχιτεκτονική δομή του σπιτιού μαρτυρά την περιορισμένη κοινωνική θέση της, καθώς κλεισμένη μέσα σ' αυτό έγενεθε σε δωμάτια με εσωτερικές αυλές που στόχο είχαν την όσο το δυνατόν λιγότερη επαφή της με την υπόλοιπη κοινωνία. Η μόνη επιτρεπτή συμμετοχή της γυναίκας αφορά σε θέματα θρησκείας και τον ρόλο της ιέρειας που μπορούσαν να αναλάβουν (Mosse 2004).

Αναφορικά με το θέμα της μοιχείας, δικαίωμα σ' αυτήν είχε μόνο ο άνδρας και ούτε κατά διάνοια η γυναίκα. Μόνη εξαίρεση σεξουαλικής και ατομικής ελευθερίας ήταν οι εταίρες οι οποίες διαχειρίζονταν το σώμα τους και την περιουσία τους (αν είχαν) κατά βούληση. Στην Σπάρτη από την άλλη, οι γυναίκες φαίνεται να έχουν μια ελάχιστη ελευθερία και να διαθέτουν το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Τα κορίτσια γυμνάζονται και εκπαιδεύονται με τον ίδιο τρόπο όπως και τα αγόρια. Ο ρόλος αυτής της τακτικής δεν είναι άλλος από την άποψη πως οι γυναίκες για να γεννήσουν γερούς και γενναίους στρατιώτες έπρεπε πρώτα οι ίδιες να διαθέτουν ένα υγιή και δυνατό σώμα. Στη Ρώμη και το Βυζάντιο η κατάσταση ήταν παρόμοια αφού για τη γυναίκα αποφάσιζε ο κηδεμόνας της ενώ στο Μεσαίωνα τις έκαιγαν με την κατηγορία ότι ήταν μάγισσες.

Παρατηρώντας το φαινόμενο ιστορικά γίνεται φανερό πως η άσκηση βίας δεν εκλείπει από τις διάφορες ιστορικές περιόδους στις οποίες θα εξετάσουμε το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας. Ξεκινώντας από την Παλαιολιθική εποχή οι επιστημονικές έρευνες υποστηρίζουν μια ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα χωρίς αυτό να είναι απόλυτα βέβαιο. Με την δημιουργία κοινωνιών στη Νεολιθική εποχή, την ανάληψη καθηκόντων και την ιεραρχική διάταξη ξεκίνησε και η εκμετάλλευση ανάμεσα στον άνδρα και τη γυναίκα η οποία όμως διατηρούσε τα δικαιώματά της πάνω στο σώμα της. Μέχρι τον 18^ο αιώνα και στην Αρχαία Ρώμη τόσο η κοινωνία όσο και το νομικό πλαίσιο έδειχναν ανοχή και αποδέχονταν τη βία στις σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα, το 1824 το Ανώτατο δικαστήριο του Μισισιπή αναφέρει ότι ο άνδρας μπορεί να κακοποιεί τη γυναίκα ή τη σύντροφο του ορίζοντας όμως τον τρόπο και τις

μορφές κακοποίησης. Αναλυτικότερα, το δικαστήριο απαγόρευε στον άνδρα να σκοτώσει τη γυναίκα, του επέτρεπε όμως άλλες εκδηλώσεις βίας όπως το να τη ρίξει στο πάτωμα, να τη φτύσει ή να τη κλωτσήσει (Dobash&Dobash 1992). Το Αγγλικό δικαστήριο από την άλλη όριζε και το όργανο της κακοποίησης, βέργα, θέτοντας και πάλι κάποιους περιορισμούς όπως το ότι η βέργα δεν έπρεπε να ξεπερνά σε πάχος τη διάμετρο του αντίχειρα του άνδρα που θα διέπραττε τον ξυλοδαρμό (Gohdolf&Fisher 1991). Επιπλέον, όσον αφορά μια επιθυμητή σεξουαλική πράξη που δεν βρίσκει σύμφωνη τη γυναίκα, το Αγγλικό δικαστήριο ανέφερε πως ο άνδρας δεν γίνεται να κατηγορηθεί για βιασμό καθώς η γυναίκα είναι αδύνατο να αρνηθεί την εκπλήρωση της σεξουαλικής επιθυμίας. Μέχρι τη νομοθετική αναγνώριση της βίας ως μη αποδεκτό φαινόμενο στη Μασαχουσέτη του 1871 πέρασαν αρκετά χρόνια ως το 1970 που η εμφάνιση του Φεμινισμού στρέφει τα βλέμματα στην αντιμετώπιση της συντροφικής βίας.

Ο φεμινισμός άνοιξε στις γυναίκες δρόμους αποκατάστασης σε πολλούς τομείς. Οι γυναίκες ανεξαρτητοποιήθηκαν, ανέλαβαν ηγετικές θέσεις και κέρδισαν χρήματα, στοιχείο που άλλαξε και τον ρόλο της μέσα στην οικογένεια. Με την αλλαγή αυτή έρευνες στη δεκαετία του 1990 ανέδειξαν και μια άλλη μορφή συντροφικής βίας, απέναντι στους άνδρες. Αυτή η μορφή ενδοοικογενειακής βίας αν και όχι τόσο συχνή εντοπίζεται στις μέρες μας ίσως όχι μόνο με τη μορφή σωματικής βίας αλλά έντονα με τη μορφή λεκτικής και ψυχολογικής βίας. Η πυρηνική δομή της οικογένειας που ήθελε αρχηγό τον άνδρα άλλαξε και πλέον οι γυναίκες με την ένταξή τους στο εργατικό δυναμικό πολύ συχνά αποτελούν την κύρια πηγή εσόδων του νοικοκυριού. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε μια αντίθετη μορφή βίας όχι και τόσο συνηθισμένης όχι όμως και ανύπαρκτης, αυτή της γυναίκας προς τον άνδρα (Daniels&Cynthia 1997).

Το γεγονός ότι και η παιδική κακοποίηση είναι ένα φαινόμενο που μετράει αιώνες αποδεικνύει και η Ελληνική μυθολογία. Οι θεοί και οι ημίθεοι της μυθολογίας εμφανίζουν ανθρώπινα χαρακτηριστικά (όπως είναι φυσικό) τα οποία δεν αποκλίνουν από την τυπική συμπεριφορά των θνητών ανθρώπων, αυτό σημαίνει ότι έχουν πάθη και αδυναμίες. Ένα από τα πρώτα θύματα της παιδικής κακοποίησης ήταν ο Ήφαιστος, γιος του Δία και της Ήρας τον οποίο η μητέρα του πέταξε από τον Όλυμπο με αποτέλεσμα το παιδί να αποκτήσει κινητικά προβλήματα. Τα παιδιά στη μυθολογία είναι κατά βάση τα εξιλαστήρια θύματα τα οποία χρησιμοποιούνται για την επίλυση των διαφορών ανάμεσα στο ζευγάρι. Τρανταχτό παράδειγμα, η ιστορία

της Μήδειας η οποία σκοτώνει τα παιδιά της εκδικούμενη την απιστία του συζύγου της Ιάσωνα. Άλλο ένα παράδειγμα αυτό της Πρόκνης και της Φιλομήλας στο οποίο η Πρόκνη αφού σκοτώνει, ταΐζει τον γιο της Τηρέα στον σύζυγό της επειδή αυτός πρώτα βίασε και κακοποίησε σωματικά την Φιλομήλα αδερφή της Πρόκνης. Το τελευταίο μυθολογικό παράδειγμα φέρει στοιχεία γυναικείας αλλά και παιδικής κακοποίησης και μάλιστα βλέπουμε ότι η παιδική είναι αποτέλεσμα της εκβιαστικής συμπεριφοράς απέναντι στην αδερφή της Πρόκνης. Προχωρώντας στο μυθολογικό παρελθόν εντοπίζουμε περιπτώσεις θυσίας παιδιών από τους γονείς τους σε θεούς επιζητώντας τη νικητήρια έκβαση του εκάστοτε πολέμου. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η θυσία της Ιφιγένειας από τον πατέρα της Αγαμέμνονα πριν εκστρατεύσουν για τον πόλεμο της Τροίας.

Εξετάζοντας τώρα το θέμα από ιστορική πλευρά συναντάμε την περίπτωση της Σπάρτης και αυτή του Καιάδα, στον οποίο οι γονείς πετούσαν τα βρέφη όταν αυτά παρουσίαζαν κάποια γενετική ανωμαλία ή ακόμα και τα κορίτσια, φύλο που δεν προτιμούνταν από την κοινωνία της Σπάρτης η οποία επιδίωκε την αρετή της ανδρείας με γενναίους, αρτιμελείς και εκπαιδευμένους άνδρες. Ευρήματα κακοποίησης έφερε στο φως όμως και μια ανασκαφή στην Κνωσό (1500-1450π.Χ.) όταν βρέθηκαν οστά παιδιών τα οποία έφεραν σημάδια τομής στο εμπρόσθιο και οπίσθιο μέρος του σώματός τους. Κάποιες από τις πρώτες αναφορές στην αναγνώριση της κακοποίησης και στην προτροπή του σεβασμού της παιδικής ηλικίας ήταν η αναφορά του ιατρού Σωράνου στο έργο του «Γυναικολογία» (2^{ος} αιώνας π.Χ.) και του Γιουβενάλη, ποιητή ρωμαϊκής καταγωγής, στο έργο του «Σατυρικών». Κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα παρατηρείται μια επιστημονική προσέγγιση με έρευνες όπως αυτή του Ambroise Tardieu που έφεραν στο φως τα τυπικά σημάδια της κακοποίησης. Η γενική ομολογία για τη μορφή της οικογένειας στην οποία ο πατέρας είναι ο pater familias και η πεποίθηση ότι ο πατέρας ασκεί την απόλυτη εξουσία στα παιδιά με μοναδικό μέσο πειθαρχίας ή επιβολής τη βία, ήταν το στοιχείο που έδωσε τη λύση για την ισότητα μέσα στην οικογένεια και στην αντιμετώπιση του παιδιού ως ενήλικα με τα ίδια δικαιώματα και με τις ίδιες αξίες.

Η κατάσταση άρχισε προοδευτικά να αλλάζει με τον Διαφωτισμό και τη διασφάλιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τον 20^ο αιώνα τα πράγματα ήταν ακόμα καλύτερα οι αρχές στις ΗΠΑ για παράδειγμα απομάκρυναν τα κακοποιημένα παιδιά από τα σπίτια τους δείχνοντας ότι κατανοούν και αντιλαμβάνονται το μέγεθος του φαινομένου. Η κακοποίηση όμως των παιδιών λόγω του ότι αποτελούσε και αποτελεί

μέθοδος σωφρονισμού ακόμα και σήμερα εγείρει προβλήματα για το πότε ξεπερνά τα όρια της απλής σωματικής τιμωρίας με αποτέλεσμα η κακοποίηση των παιδιών συχνά να μην γίνεται άμεσα αντιληπτή.

Ορισμοί όρων

Για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη κατανόηση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας είναι επιθυμητό να οριστούν διάφοροι όροι που σχετίζονται μ' αυτό. Γενικά υπάρχει ποικιλία ορισμών προσπαθώντας ο εκάστοτε ερευνητής κάθε φορά να αποδώσει την έννοια όσο γίνεται με περισσότερη ακρίβεια. Ξεκινώντας θα ορίσουμε πρώτα το γένος της ενδοοικογενειακής βίας που είναι η βία γενικά ή αλλιώς η επιθετικότητα, έπειτα τις μορφές που μπορεί να πάρει η βία, τον όρο κακοποίηση, θα προσδιορίσουμε σε ποιους απευθύνεται, ποιος είναι ο χώρος που το φαινόμενο λαμβάνει χώρα και τι είναι τελικά η ενδοοικογενειακή βία.

Ως **βία** λοιπόν, ορίζεται «η όποια σωματική, λεκτική, και ψυχολογική ή συναισθηματική βία, ο εξαναγκασμός και η παραμέληση ανεξάρτητα από το αν η χρήση της βίας είναι επαναλαμβανόμενη ή λαμβάνει χώρα μόνο μια φορά» (Βασιλοπούλου, Μαλεβίτη, Τσιαμασφύρη 2015) ενώ ένας πιο ευρύς ορισμός μιλάει για «τη χρήση υλικής ή ψυχολογικής δύναμης για την κάμψη μιας αντίστασης με καταναγκασμό» (Πέτκογλου 2016). Ο πρώτος ορισμός αποδίδει αναλυτικότερα τη σημασία του όρου «βία» την οποία διακρίνει και στις διάφορες κατηγορίες της οι οποίες όταν κάνουν την εμφάνισή τους καλούνται βία ανεξαρτήτως χρονικής διάρκειας. Η επανάληψη ή μη μιας καταναγκαστικής πράξης, σύμφωνα με τον πρώτο ορισμό, καθίσταται βίαιη είτε γίνεται μία φορά είτε επαναλαμβάνεται. Ο ορισμός αυτός αποδέχεται το νομικό πλαίσιο αναφορικά με το πότε μία βίαιη πράξη θα κριθεί ως αξιόποινη καθώς δεν την απενοχοποιεί όταν αυτή θα λάβει χώρα μόνο μία φορά.

Στο σημείο θα παραθέσουμε και έναν ορισμό για τον όρο επιθετικότητα καθώς η βία χαρακτηρίζεται ως μια επιθετική κατάσταση. «**Επιθετικότητα** καλείται η εμφανής συμπεριφορά στην οποία εμπεριέχεται η πρόθεση να προκαλέσει κάποια

επώδυνα ερεθίσματα σε έναν άλλο οργανισμό ή να εκδηλώσει καταστροφική συμπεριφορά προς τους άλλους». Όπως είναι έκδηλο η συμπεριφορά που έχει ως στόχο να προκαλέσει επώδυνες καταστάσεις και επιβλαβής συμπεριφορά σε άλλους όμως οργανισμούς. Πρόκειται δηλαδή για μια συμπεριφορά καταστροφική που εκδηλώνεται σε άλλα άτομα και στόχο έχει να προκαλέσει σωματικές, ψυχολογικές ή άλλες βλάβες. Ο Berkowitz από την άλλη δίνει έναν πιο συγκεκριμένο ορισμό του όρου κάνοντας λόγο για συμπεριφορά που έχει ως στόχο τη βλάβη ή τον τραυματισμό. Βλέπουμε ότι ο ερευνητής διαχωρίζει με τις λέξεις «βλάβη» και «τραυματισμός» την πρόκληση ήπιων ή σοβαρών επιπτώσεων «η συμπεριφορά εκείνη της οποίας σκοπός είναι η βλάβη ή ο τραυματισμός» (Ανατμένκο 1997).

Προχωρώντας στη διασαφήνιση των όρων θα τονίσουμε και τη σημασία του όρου οικογένεια καθώς αποτελεί το μέρος μέσα στον οποίο εντοπίζεται το φαινόμενο που θα μας απασχολήσει. **Η οικογένεια** επομένως είναι «μια πρωτογενής ομάδα, ευρύτερη από το ζευγάρι, η οποία αποτελεί διαρκή και νόμιμη γαμική ένωση. Περιλαμβάνει τους συζύγους, τα τέκνα τους και συχνά τρίτα πρόσωπα, που συνδέονται μεταξύ τους με ισχυρούς δεσμούς αίματος και οι σχέσεις τους διέπονται από αγάπη και αλληλοϋποστήριξη» (Βασιλείου 1992). Η οικογένεια λοιπόν, είναι μια ομάδα πιο μεγάλη από το απλό ζευγάρι αφού περιλαμβάνει τα παιδιά αλλά και τρίτα πρόσωπα που ζουν σ' αυτήν τα οποία έχουν σχέσεις αίματος με το ζευγάρι. Τα άτομα της οικογένειας πρέπει να στηρίζουν το ένα το άλλο και να έχουν μέσα τους το αίσθημα της αγάπης. Το ζευγάρι φυσικά έχει ενωθεί με τα δεσμά του γάμου και κάτω από το βλέμμα του νόμου. Ο ορισμός αυτός σε σχέση με τον ακόλουθο τονίζει την ισχυρή σχέση αίματος που έχουν τα μέλη τα οποία πρέπει να συμβιώνουν αρμονικά.

Ο ορισμός όμως της οικογένειας σύμφωνα με τον νόμο Ν.3500/06, «οικογένεια ή κοινότητα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους.» «Στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί στην οικογένεια.» συμπεριλαμβάνει σ' αυτήν και άτομα εξ' αγχιστείας αλλά και μέλη που εντάχθηκαν έπειτα από τη διαδικασία της υιοθεσίας ή της αναδοχής. Ο νόμος δέχεται ως οικογένεια τους γονείς και τα τέκνα αλλά και τρίτα πρόσωπα μέχρι τετάρτου βαθμού που δεν συνδέονται απαραίτητα με δεσμούς αίματος όπως υποστηρίζει ο πρώτος ορισμός. Ο ορισμός αυτός της

οικογένειας είναι πιο ευρύς και αυτό γιατί οι καταστάσεις αλλάζουν και ο νόμος οφείλει να καλύπτει όλα τα πιθανά σενάρια.

Η βία την οποία ορίσαμε παραπάνω είδαμε ότι μπορεί να πάρει διάφορες μορφές. Η βία λοιπόν που λαμβάνει χώρα ανάμεσα στο ζευγάρι ονομάζεται **συζυγική/συντροφική** και ορίζεται ως εξής: «η βία ανάμεσα στο ζευγάρι που μπορεί να είναι παντρεμένο ή όχι, να συγκατοικεί ή να ζει χωριστά και περιλαμβάνει την άσκηση σωματικής ή και ψυχολογικής βίας, τον εξαναγκασμό και την παραμέληση από έναν άνδρα ή μια γυναίκα προς τον σύντροφο του» (Walker Lenore 1989). Το ζευγάρι όπως βλέπουμε μπορεί να είναι παντρεμένο, να συγκατοικεί ή ακόμα και να ζει χωριστά. Παλαιότεροι νόμοι λάμβαναν ως ζευγάρι μόνο τον άνδρα και τη γυναίκα οι οποίοι ενώθηκαν με τα δεσμά του γάμου. Ο ορισμός αυτός όμως απηχεί και μια άλλη άποψη για το τι θεωρείται ζευγάρι βαδίζοντας σε ένα πολύ σωστό δρόμο για την εποχή (1989) καθώς υπάρχουν και υπήρχαν ζευγάρια που δεν είναι παντρεμένα και παρόλα αυτά δέχονταν τη βία χωρίς να μπορούν να την αντιμετωπίσουν νομικά. Έτσι, οι νόμοι διασφαλίζουν τη σωματική ακεραιότητα του ζευγαριού θεωρούν ενδοοικογενειακή βία και αυτήν που πραγματοποιείται ανάμεσα σε μη δεσμευμένα ζευγάρια. Αυτό που προκαλεί επίσης εντύπωση είναι η αναγνώριση από τον ερευνητή της βίας όχι μόνο από τον άνδρα προς τη γυναίκα αλλά και το αντίστροφο, στοιχείο που δείχνει την ύπαρξη τέτοιας βίας και την αναγνώρισή της από την κοινωνία.

Ένας άλλος ορισμός της συζυγικής/συντροφικής βίας υποστηρίζει πως «είναι ουσιαστικά μια συμπεριφορά η οποία χαρακτηρίζεται από την άσκηση ελέγχου και την κατάχρηση της δύναμης από τον έναν συνήθως τον άνδρα, στον άλλο συνήθως τη γυναίκα μέσα σ' ένα πλαίσιο στενής ερωτικής σχέσης. Μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορους τρόπους συμπεριλαμβάνοντας τη σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική και οικονομική βία, την επιβολή κοινωνικής απομόνωσης αλλά και τον συνδυασμό όλων των παραπάνω (Greater London Authority 2001). Ο ορισμός απηχεί τη στατιστικά πιο συχνή μορφή βίας αυτή του άνδρα απέναντι στη γυναίκα και όλα αυτά μέσα στο πλαίσιο της ερωτικής σχέσης. Με μεγάλη ακρίβεια τοποθετεί έναν-έναν τους τρόπους με τους οποίους γίνεται φανερή καλύπτοντας κάθε μορφή.

Η βία σε όποιο άτομο της οικογένειας και αν εκδηλώνεται μπορεί να πάρει τις παρακάτω μορφές. Έτσι, η βία μπορεί να είναι **σωματική** και ορίζεται ως «η βία που προσδιορίζεται από τις διακυμάνσεις μεταξύ ενός χαστουκιού στο πρόσωπο έως τη σοβαρή σωματική βλάβη, η οποία καταλήγει ακόμα και σε εκ προθέσεως ανθρωποκτονία» (Spinellis 1997). Το χαστούκι συχνά απενοχοποιείται και δεν

θεωρείται ως σπουδαία επιθετική συμπεριφορά, σύμφωνα όμως με τον ορισμό σωματική βία είναι και το χαστούκι πέρα από τις σοβαρές βλάβες αλλά και την ανθρωποκτονία που είναι η χειρότερη μορφή εκδήλωσης της βίας.

«**Η ψυχολογική βία** κυμαίνεται από ταπείνωση έως σοβαρή ψυχολογική βλάβη και έκπτωση του θύματος στην κοινωνική του λειτουργικότητα» (Spinellis 1997). Πρόκειται για τις πιο κρυφές μορφές βίας η οποία είναι εξίσου επικίνδυνη. Το θύμα πέρα από την ταπείνωση που δέχεται μπορεί να εμφανίσει ψυχολογικά προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζονται με ειδική αγωγή φαρμάκων ή τη συμμετοχή σε ψυχιατρικά προγράμματα. Τα πρώτα σημάδια της ψυχολογικής βίας όμως είναι η μείωση της κοινωνικής λειτουργίας κατά την οποία το θύμα νιώθει μειονεκτικά, ανίκανο να αντιμετωπίσει τις καταστάσεις και θεωρεί πως έχει αποτύχει σε κάθε τομέα.

«**Η λεκτική βία** είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ψυχολογική βία και εμπεριέχει ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών που κινούνται από φωνές και εξυβρίσεις έως λεκτικό εξευτελισμό, απειλές και λεκτική τρομοκράτηση του θύματος» (Spinellis 1997). Η λεκτική βία εξετάζεται στο πλαίσιο της ψυχολογικής βίας καθώς η ψυχολογική βία εκδηλώνεται με τα λόγια. Ύβρεις, φωνές, απειλές, εξευτελισμός, τρομοκράτηση είναι τα μέσα της λεκτικής βίας που δημιουργούν αισθήματα λύπης, άγχους, στεναχώριας αλλά και τρόμου. Η λεκτική βία δεν υποβιβάζει μόνο τα θύματα αλλά και δρα μιμητικά όσον αφορά τα παιδιά τα οποία τη χρησιμοποιούν στο σχολείο ή στους χώρους του παιχνιδιού απέναντι σε άλλα παιδιά.

«**Ο εξαναγκασμός** είναι δυνατό να περιλαμβάνει την υποχρέωση του θύματος να έρθει σε σεξουαλική πράξη με το δράστη παρά τη θέληση του» (Spinellis 1997). Ο εξαναγκασμός εμφανίζεται κυρίως στη σεξουαλική βία και αναφέρεται στην ακούσια συμμετοχή σε ερωτική πράξη του θύματος με το θύτη. Ο θύτης ικανοποιώντας τον εγωισμό του και τις ηγετικές του τάσεις εξαναγκάζει συχνά το θύμα όχι μόνο σε σεξουαλική πράξη αλλά και σε άλλες πράξεις.

«**Η παραμέληση** αφορά στη στέρηση βασικών και θεμελιωδών δικαιωμάτων του θύματος (στέρηση ελευθερίας, οικονομική στέρηση και εξάρτηση, έλλειψη φροντίδας για τις συναισθηματικές ανάγκες του θύματος, αποστέρηση της ιατρικής φροντίδας αναφορικά με τη σωματική και ψυχική υγεία, της αποστέρησης της εκπαίδευσης κλπ.)» (Spinellis 1997). Το θύμα συχνά εξαρτάται οικονομικά και συναισθηματικά από το θύτη ο οποίος δείχνει να παραμελεί το θύμα χωρίς να τον ενδιαφέρει η κατάστασή του. Σε περιπτώσεις που το θύμα χρειάζεται ιατρική

φροντίδα ο θύτης αρνείται να το βοηθήσει και το αφήνει στην τύχη του ενώ σε περιπτώσεις παραμέλησης των παιδιών οι γονείς τους στερούν την παροχή εκπαίδευσης πέρα από την οικονομική και συναισθηματική παραμέληση.

Τα άτομα τα οποία έχουν υποστεί μια επιθετική-βίαιη συμπεριφορά καλούνται ως κακοποιημένα και η πράξη ως κακοποίηση για τον λόγο αυτόν έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί του όρου. Ο πρώτος ορισμός «κάθε προσβολή της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας ενός ανθρώπου, που ασκείται στα πλαίσια της εκμετάλλευσης του από εκείνον που κατέχει τη θέση της εξουσίας» (Lenore Walker 1989) εντάσσει τον όρο «εκμετάλλευση» άρα η κακοποίηση είναι μια μορφή εκμετάλλευσης από έναν άνθρωπο που έχει εξουσία άλλων ανθρώπων προσβάλλοντας τους σωματικά και ψυχικά. Οι θύτες με όπλο την εξουσία τους παίρνουν ό,τι επιθυμούν από τα θύματα κακοποιώντας για τον σκοπό αυτό σωματικά ή ψυχικά.

Κακοποιημένα μπορούν να είναι και άλλα μέλη της οικογένειας πέρα της γυναίκας γι' αυτό και ο όρος έχει οριστεί με βάση το πρόσωπο που τη δέχεται. Έτσι, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας το 1999 ανέφερε «η κακοποίηση ή κακομεταχείριση του παιδιού περιλαμβάνει όλες τις μορφές σωματικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης θεραπευτικής αντιμετώπισης ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς σκοπούς, η οποία καταλήγει σε συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη που αφορά στη ζωή και στην ανάπτυξη του παιδιού στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης» (Τόμπρα 2012). Ο ορισμός αυτός αναφέρει κάθε μορφή που μπορεί να πάρει η κακοποίηση και εμφανίζεται ιδιαίτερα περιεκτικός. Το ότι ο ορισμός έχει δοθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας εξηγεί τη πληρότητα του ώστε να καλύψει κάθε μορφή και να γίνουν κατανοητές οι μορφές τόσο στους γονείς όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Αυτό που αξίζει να σχολιαστεί είναι το πλαίσιο δράσης της κακοποίησης που πραγματοποιείται σε περιβάλλον εμπιστοσύνης και ευθύνης και άρα όχι σε ένα περιβάλλον που τέτοιες συμπεριφορές είναι προτιμητέες.

Η Αμερικανική Ιατρική Εταιρία όρισε την κακοποίηση από την πλευρά της τρίτης ηλικίας δέκτης και αυτή της κακοποίησης ως «κάθε πράξη ή παράληψη που καταλήγει σε βλάβη ή απειλή βλάβης στην υγεία ή ευημερία του ηλικιωμένου» (Πουλοπούλου 1999). Ένας γενικός αλλά περιεκτικός ορισμός που κάνει λόγο για πράξεις βίας απέναντί τους ή τη στάση της παραμέλησης που στη μια περίπτωση υπάρχει βλάβη ενώ στη δεύτερη πιθανή βλάβη αφού με τη παραμέληση μπορεί να

υπάρξουν βλάβες οι οποίες θα αντιμετωπίζονταν με την παρακολούθηση από έναν ιατρό και τη χορήγηση της κατάλληλης θεραπείας.

Ένας πιο πλήρης ορισμός της Δράσης για τη Κακοποίηση των Ηλικιωμένων (1995) «Η κακοποίηση των ηλικιωμένων είναι μια μεμονωμένη ή επαναλαμβανόμενη πράξη ή η απουσία πράξης που σημειώνεται ανάμεσα σε οποιαδήποτε σχέση όπου υπάρχει η προσδοκία εμπιστοσύνης και η οποία προκαλεί βλάβη ή συνεπάγεται κίνδυνο για ένα ηλικιωμένο άτομο» τονίζει ότι πράξη κακοποίησης είναι και η καταγραφή μεμονωμένης πράξης βλάβης και όλα αυτά και πάλι σε ένα περιβάλλον που απαιτείται η εμπιστοσύνη. Και εδώ βλέπουμε ότι πάλι η παραμέληση θεωρείται πράξη κακοποίησης.

Τελευταίοι οι ορισμοί για την ενδοοικογενειακή βία το φαινόμενο που μας ενδιαφέρει και αποτελεί μια μάστιγα της κοινωνίας. Ο παγκόσμιος οργανισμός υγείας απέδωσε τον όρο σύντομα και λαμβάνοντας υπόψη μόνο τη πιο συχνή μορφή της βίας αυτή από τον άνδρα προς τη γυναίκα. «η βία που προκαλείται σε μια γυναίκα από έναν σύντροφο ή πρώην σύντροφο»

Αντίθετα, το Συμβούλιο Ευρώπης (2011) τόνισε «ο όρος ενδοοικογενειακή βία σημαίνει όλες τις πράξεις φυσικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή της οικιακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, είτε ο αυτουργός διαμένει ή διέμενε στην ίδια κατοικία με το θύμα είτε όχι». Ο ορισμός είναι λεπτομερής καλύπτοντας όλες τις μορφές της βίας και αναδεικνύοντας τον χώρο στον οποίο λαμβάνουν χώρα τα γεγονότα, αυτόν της οικογένειας όπως είναι λογικό, και διευκρινίζοντας πως η βία δεν είναι απαραίτητο να προκαλείται μόνο από τον νόμιμο σύζυγο αλλά και από τον σύντροφο είτε θύτης και θύμα διαμένουν μαζί είτε όχι.

Όπως είδαμε η κακοποίηση μπορεί να εκδηλωθεί σε κάθε άτομο που απαρτίζει την οικογένεια γι' αυτό και υπάρχουν ορισμοί που αποδίδουν τους και άλλους σχετικούς όρους όπως για παράδειγμα «κακοποιημένη γυναίκα» και «παιδική σωματική κακοποίηση». Η κακοποιημένη επομένως γυναίκα είναι «είναι η γυναίκα που έχει επανειλημμένα υποστεί οποιαδήποτε βίαιη σωματική ή ψυχολογική συμπεριφορά από έναν άντρα με σκοπό να εξαναγκαστεί να κάνει κάτι που αυτός θέλει, χωρίς να ενδιαφέρεται για τα δικαιώματά της» (Walker Lenore 1989). Όπως φαίνεται και από τον ορισμό η κακοποιημένη γυναίκα δέχεται συστηματικά τη βία ως μέσο επιβολής και καθυπόταξης στις βουλές του συζύγου ο οποίος με την άσκηση

βίας παραβλέπει τα δικαιώματα της και έτσι τα καταπατά μετατρέποντας την σε ένα άβουλο εξιλαστήριο θύμα.

Η παιδική σωματική κακοποίηση ορίζεται ως «η πράξη επιβολής πόνου ή σωματικής δυσφορίας σε ανήλικο, με σκοπό τον σωφρονισμό ή τον έλεγχο της συμπεριφοράς του. Η κακοποίηση περιλαμβάνει πράξεις βίας ή άλλων ηθελημένων, ‘όχι τυχαίων’ πράξεων εις βάρος παιδιών (ατόμων έως 18 ετών) από γονείς ή άλλα πρόσωπα, η οποία προκαλεί πόνο, τραυματισμό ή και μόνιμη βλάβη στη σωματική και κάθε άλλη λειτουργία και ανάπτυξη του παιδιού.». Ο ορισμός αυτός απηχεί τον κύριο λόγο χρήσης της βίας από τους γονείς προς τα παιδιά και αυτός είναι ο σωφρονισμός αλλά και η αλλαγή μιας συμπεριφοράς μη αποδεκτής καθώς οι γονείς δεν έχουν τον κατάλληλο τρόπο διαπαιδαγώγησης και τα απαραίτητα επιχειρήματα. Οι πράξεις βίας έχουν ήπιες και μόνιμες βλάβες και επιλέγονται με εκούσια επιλογή του θύτη.

Έτσι, «ως “θύμα” ενδοοικογενειακής βίας θεωρείται κάθε πρόσωπο της παραγράφου 2 του άρθρου του ίδιου νόμου, σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του νόμου αυτού, καθώς και το μέλος, στην οικογένεια του οποίου τελέσθηκε αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 299 και 311 του Π.Κ., και ο ανήλικος ενόπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις της διάταξης αυτής.»

Νομοθετικό πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Η πρόνοια του κράτους σχετικά με το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας αρχίζει από το ίδιο το Σύνταγμα το οποίο διασφαλίζει την προστασία της οικογένειας και απαγορεύει τη βία ανάμεσα στα μέλη της. Συγκεκριμένα, το άρθρο 2 παράγραφος 1 του Συντάγματος ορίζει ως πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας τον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου ενώ με το άρθρο 4 παράγραφος 2 κατοχυρώνεται η ισότητα των δύο φύλων και απαγορεύεται η ανισότητα μεταξύ τους και απέναντι στο κράτος το οποίο οφείλει να δημιουργεί ίσες ευκαιρίες. Επιπλέον, με το άρθρο 7 παράγραφος 2 απαγορεύεται η άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας, τα βασανιστήρια και η οποιαδήποτε προσβολή της ανθρώπινης αξίας ενώ το άρθρο 21 παράγραφος 2 θέτει υπό την προστασία του κράτους την οικογένεια, το γάμο και την παιδική ηλικία (Πέτκογλου 2016). Και ενώ τα άρθρα του Συντάγματος διασφάλιζαν την ισότητα

ανάμεσα στα δύο φύλα αλλά και προστάτευαν την παιδική ηλικία, ο βιασμός που κατά κόρον άνθιζε ανάμεσα στο συζυγικό ζεύγος αποσιωπούταν.

Οι γυναίκες όφειλαν να ενδίδουν στις ερωτικές επιθυμίες του συζύγου χωρίς να είναι σε θέση ελεύθερης επιλογής καθώς ως αδίκημα θεωρούνταν ο βιασμός που απαιτεί εξώγαμη συνουσία, σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα 336 (Ζημιανίτης 2005). Η γυναίκα υποχρεούνταν να τηρεί τα συζυγικά της καθήκοντα όταν και όποτε το επιθυμούσε ο σύζυγος, χωρίς η ίδια να μπορεί να εκφέρει γνώμη, ούτε να αντιδράσει. Επομένως, η εξώθηση σε ερωτική πράξη δεν κρινόταν ως βιασμός ή μορφή βίας αφού ο Ποινικός Κώδικας 336 όριζε ως βιασμό μόνο την ερωτική πράξη ανάμεσα σε άτομα που δεν τους ένωναν τα δεσμά του γάμου.

Η ενδοοικογενειακή βία αντιμετωπίστηκε πιο αποτελεσματικά κάτω από το πρίσμα του νόμου 3500/06 ο οποίος έθεσε όλες τις απαραίτητες νομικές βάσεις για το θέμα, λύνοντας όλα τα προβλήματα που σχετίζονταν μ' αυτό. Ο νόμος όρισε τις μορφές που μπορεί να πάρει η βία, καθόρισε ποιες πράξεις είναι εγκληματικές και θέσπισε τις αντίστοιχες ποινές. Με την ψήφιση του, το κράτος αναγνώρισε την ενδοοικογενειακή βία ως κοινωνικό πρόβλημα και όχι ως προσωπικό/ατομικό όπως θεωρούνταν παλιότερα. Ο νόμος καθιστά το φαινόμενο αδίκημα το οποίο πλέον αφορά την κοινωνία και όχι μόνο το θύμα το οποίο σιωπηλά υπομένει τη βία και προσπαθεί να την κρύψει και να την αποσιωπήσει. Στόχος του δεν είναι η διασφάλιση μιας αρμονικής συμβίωσης ούτε η διατήρηση του θεσμού της οικογένειας αλλά αφού αναγνωρίζει την πιθανή ύπαρξη βίας μέσα τον θεσμό να προστατέψει τα άτομα που ζουν σ' αυτόν. Οι καινοτομίες του βρίσκονται στο ότι το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας ποινικοποιείται αυτόνομα, αυτό σημαίνει ότι θεωρείται αδίκημα το οποίο φέρει και τις ανάλογες ποινές οι οποίες είναι συγκεκριμένες, αφορούν τις διάφορες μορφές ενδοοικογενειακής βίας και δεν εντάσσονται στο σύνολο των ποινών για την εκδήλωση βίας η οποία όμως δεν πραγματοποιείται στο πλαίσιο της οικογένειας. Επίσης, ο βιασμός στο γάμο δηλαδή ο εξαναγκασμός της γυναίκας σε συνουσία πλέον τιμωρείται ως αδίκημα και παρέχεται προστασία στη μόνιμη σύντροφο του θύτη είτε ήταν ενωμένοι με τα δεσμά του γάμου είτε συνζούσαν. Μόλις μια περίπτωση ενδοοικογενειακής βίας δει το φως της δημοσιότητας το θύμα και ο θύτης βρίσκονται μπροστά σε μια ποινική μεσολάβηση που στόχο έχει να λύσει τα προβλήματα ειρηνικά και το ζευγάρι να μην φτάσει ως το διαζύγιο. Αν δεν βρεθεί κοινή λύση τότε το θύμα δέχεται από το κράτος κάθε είδους υποστήριξη και μεταφέρεται σε ένα χώρο διαμονής. Ο θύτης εντάσσεται σε

πρόγραμμα παρακολούθησης και του απαγορεύεται οποιαδήποτε επαφή με το θύμα. Από το σημείο αυτό το κράτος αναλαμβάνει την αποκατάσταση του θύματος και την κάλυψη των δικαστικών εξόδων.

Σχετικά τώρα με τη νομοθεσία περί παιδικής κακοποίησης το άρθρο 1518 του Αστικού Κώδικα δεν απέκλειε τη σωματική τιμωρία όταν αυτή χρησιμοποιούνταν για παιδαγωγικούς σκοπούς και δεν έθιγε την αξιοπρέπεια του παιδιού. Το άρθρο 1532 έθετε τα όρια της σωματικής βίας τονίζοντας την αφαίρεση της γονικής μέριμνας αν η σωματική τιμωρία έβγαινε εκτός ελέγχου. Η βία απέναντι στα παιδιά ποινικοποιήθηκε και πάλι με τον νόμο Ν.3500/06 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις» με σχετική διευκρίνιση για την απαγόρευση πλέον της βίας ως σωφρονιστικό μέσο όπως στο άρθρο 1518 και στο άρθρο 4 του νόμου υπογραμμίστηκε ότι σε περίπτωση σωματικής βίας οι αρχές θα προχωρούν σε αφαίρεση της γονικής μέριμνας (άρθρο 1532).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η φροντίδα για την παιδική κακοποίηση διασφαλίστηκε μέσα από σχετικές συμβάσεις. Πιο αναλυτικά, η διεθνής σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού υιοθετήθηκε από πολλές χώρες, μέσα σ' αυτές και η Ελλάδα με τον νόμο 2101/92. Τα άρθρα της διεθνής σύμβασης για τη σωματική κακοποίηση των παιδιών μεριμνούν και διασφαλίζουν την ήρεμη παιδική ηλικία. Το άρθρο 9 για παράδειγμα αποτρέπει μια πιθανή αποχώρηση χωρίς αιτία του παιδιού από τους γονείς. Η διεθνής σύμβαση εξασφαλίζει παράλληλα στα κακοποιημένα παιδιά την ανεύρεση νέας οικογένειας (άρθρο 25) και τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την εκ νέου υγιής κοινωνική επανένταξη.

Μορφές Ενδοοικογενειακής Βίας

1. Η κακοποίηση των γυναικών

Μορφές εκδήλωσης της βίας κατά των γυναικών

Η κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους ή τους συντρόφους ήταν και είναι από τις πιο διαδεδομένες μορφές ενδοοικογενειακής βίας. Η θέση της γυναίκας πέρασε από διάφορα στάδια, η βία όμως απέναντι τους διατηρήθηκε στον ίδιο ή σε πιο μεγάλο βαθμό. Μια μορφή βίας και η πιο συχνή, θα λέγαμε πως είναι η

σωματική βία η οποία μπορεί να εκδηλωθεί με χαστούκια, γροθιές και κλωτσιές στο πρόσωπο και όλο το σώμα, με φραγή των διόδων αναπνοής μέχρι το σημείο της λιποθυμίας αλλά και το σπρώξιμο και πέταγμα επάνω σε διάφορα αντικείμενα. Η βία όμως μπορεί να γίνει πιο επικίνδυνη και επίπονη καθώς μπορεί να προκαλέσει στραμπουλήγματα ή σπάσιμο των άκρων, να εκδηλωθεί με κάψιμο του σώματος από τσιγάρα ή άλλες ηλεκτρικές συσκευές ή να θεωρεί εντελώς επικίνδυνη όταν χρησιμοποιούνται μαχαίρια ή άλλα αιχμηρά αντικείμενα και πυροβόλα όπλα που μπορούν να προκαλέσουν από αναπηρίες μέχρι και θάνατο. Πέρα από τις ακραίες εκδηλώσεις σωματικής βίας (θάνατος, πρόκληση αναπηρίας, σοβαρός ξυλοδαρμός) οι οποίες γίνονται γνωστές στη δικαιοσύνη και οι αρμόδιοι φορείς προχωρούν στην εφαρμογή του νόμου, η άσκηση βίας που παρουσιάζεται με μώλωπες, χαστούκια, γροθιές συχνά δεν γίνεται γνωστή καθώς οι γυναίκες-θύματα πέφτουν στην παγίδα της προσωρινής μετάνοιας των θυτών οι οποίοι μετά το πέρας της οργής ζητούν συγγνώμη και υπόσχονται πως δεν θα προβούν ξανά σε πράξη βίας. Οι γυναίκες για διάφορους λόγους (π.χ. ντροπή, αγάπη, παιδιά κτλ.) συγχωρούν τους συζύγους τους δείχνοντας ανοχή στη βία η οποία είναι επικίνδυνη όχι μόνο για τη σωματική ακεραιότητα αλλά και για την ίδια τους τη ζωή (Haley & Haley 2000).

Η βία μπορεί επίσης να είναι **σεξουαλικής** φύσεως και σ' αυτήν περιλαμβάνονται οι βίαιες σεξουαλικές επιθέσεις χωρίς τη σύμφωνη γνώμη της γυναίκας που ενδέχεται να οδηγήσει σε ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη αλλά και στην μετάδοση σεξουαλικών νοσημάτων. Ο εξαναγκασμός σε σεξουαλική πράξη στο πλαίσιο του γάμου όπως έχει υποθεί δεν θεωρούνταν ποινικό αδίκημα αλλά συζυγικό καθήκον εξάλλου ως το 1970 σε πολλές χώρες ο βιασμός εντός του γάμου δεν ήταν αδίκημα (Αδαμάκη 2001). Η γενετήσια ελευθερία της γυναίκας μ' αυτόν τον τρόπο καταπατάται και μετατρέπεται σε μέσο ηδονής. Η περίπτωση επιπλέον, μιας εγκυμοσύνης που δεν είναι επιθυμητή και είναι αποτέλεσμα σεξουαλικής βίας δημιουργεί τα μη αναμενόμενα συναισθήματα για το έμβρυο το οποίο θα αποτελεί ανάμνηση της βίας που δέχτηκε η γυναίκα αλλά και θα είναι αναγκασμένο να μεγαλώσει σε ένα περιβάλλον βίας.

Η πιο κρυφή μορφή βίας και η πιο δύσκολα ορατή χωρίς εμφανή σημάδια είναι η **ψυχολογική** η οποία συνήθως εμφανίζεται παράλληλα με τη σωματική βία. Ο σύζυγος που χρησιμοποιεί τη ψυχολογική βία ελέγχει κακόβουλα τη ζωή της συζύγου του, την απομονώνει από την οικογένεια της, τους φίλους της, δεν της επιτρέπει να εργάζεται και εκδηλώνει παθολογική ζήλια. Η γυναίκα υποτιμάται ως σύζυγος, ως

μητέρα ως νοικοκυρά ακόμα και μπροστά στα μάτια των παιδιών της υποβιβάζοντας την και μετατρέποντας την σε ένα άβουλο δέκτη άσχημης συμπεριφοράς που λόγω της μίμησης των γονικών προτύπων συχνά υιοθετείται και από τα παιδιά. Η ψυχολογική βία εκδηλώνεται όπως είναι λογικό μέσα από λέξεις για εκφοβισμό και απειλές, αρκεί μόνο ένα βλέμμα χωρίς σωματική βία για να υπάρξει συμμόρφωση της συζύγου στα θέλω και τις επιθυμίες του συζύγου. Αυτή η μορφή βίας θα μπορούσε να παρομοιαστεί με μια ασθένεια τα συμπτώματα της οποίας δεν έχουν γίνει φανερά αλλά παρόλα αυτά καταρρακώνει τον ασθενή. Η ψυχολογική βία είναι μια ύπουλη βία που δημιουργεί εσωτερικά τραύματα τα οποία το θύμα δεν μπορεί να μοιραστεί καταστρέφοντας έτσι τη ψυχική του υγεία (Hirogoyen 2006). Η γυναίκα κλείνεται στον εαυτό της και βρίσκεται να παλεύει σε προχωρημένα στάδια με τις ψυχικές ασθένειες.

Τέλος, η βία μπορεί να είναι **οικονομική**. Η εμφάνιση αυτής της βίας δεν είναι τόσο συχνή ως και αμελητέα αλλά συνδυάζεται με την παρουσία της ψυχολογικής ή σωματικής βίας. Ο σύζυγος ασκεί έλεγχο στα έξοδα του νοικοκυριού και απαγορεύει τη διαχείριση των χρημάτων από τη γυναίκα. Σε περιπτώσεις που η σύζυγος εργάζεται και η ίδια, ο σύζυγος μπορεί να της αφαιρεί το μισθό της για να τον διαχειρίζεται αυτός καθώς τη θεωρεί ανίκανη να τα διαχειριστεί. Με τη στάση αυτή του συζύγου η γυναίκα καθίσταται ένα άβουλο όν χωρίς αξίες και ικανότητες που δεν μπορεί να διαχειριστεί τον οίκο της. Αφαιρώντας της ο σύζυγος αυτό το δικαίωμα ικανοποιεί τις ηγετικές και εξουσιαστικές του τάσεις, υποβιβάζοντας την μπροστά σε τρίτους και πάνω απ' όλα στα παιδιά και τον ίδιο της τον εαυτό.

Μύθοι-παγιωμένες αντιλήψεις

Έπειτα, από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν (Μουζακίτης 1995), (WalkerLenore 1989) παρουσιάζονται επτά μύθοι οι οποίοι προβάλλουν εσφαλμένες αντιλήψεις σχετικά με τους θύτες που διαπράττουν βία, τα θύματα και τους λόγους εκδήλωσης και ανοχής της βίας.

Ο πρώτος μύθος υποστηρίζει ότι η βία απέναντι στις γυναίκες εντοπίζεται σε ένα μικρό ποσοστό του συνολικού πληθυσμού. Η άποψη αυτή φαινομενικά μπορεί να υποστηριχθεί καθώς πραγματικά ο φόβος, η ντροπή, η ανάγκη κτλ. κάνουν τις γυναίκες να σιωπούν και να κρατούν ως ένα καλά κρυμμένο μυστικό τη βία που δέχονται. Ο μύθος επιβεβαιώνεται και με στατιστικά στοιχεία καθώς οι εκδηλώσεις

βίας που γίνονται γνωστές είναι ελάχιστες, αναλογικά με τα πραγματικά ποσοστά. Ο μύθος όμως μπορεί να καταρριφθεί και να αιτιολογηθεί το μικρό ποσοστό δημοσιοποίησης του φαινομένου και αυτό γιατί η φύση της ερωτικής σχέσεις δύο ανθρώπων είναι καθαρά ένα ιδιωτικό στοιχείο που από μόνο του καθιστά δύσκολη τη γνωστοποίηση φαινομένων βίας. Επιπλέον, οι αρμόδιες υπηρεσίες που είναι υπεύθυνες για τέτοια φαινόμενα οφείλουν να διασφαλίζουν το απόρρητο στοιχείο και να μη γνωστοποιούν κάθε περιστατικό. Επίσης, ένας ακόμη λόγος είναι το γεγονός ότι η συζυγική βία δεν αναγνωριζόταν ως ένα ξεχωριστό έγκλημα. Η επιθετική αυτή συμπεριφορά στο πλαίσιο της οικογένειας ποινικοποιήθηκε πρόσφατα με τον νόμος 3500/06 και αντιμετωπίζεται πλέον ως μεμονωμένο έγκλημα.

Ο δεύτερος μύθος αφορά την απόδοση ευθυνών ανάμεσα στο ζευγάρι και την κοινή τάση να υποστηρίζεται ότι ως ένα βαθμό ευθύνονται και οι γυναίκες για την κακοποίηση που δέχονται. Στην ανάπτυξη αυτής της άποψης συνέβαλαν οι γυναίκες κατώτερου ηθικής και εκείνες που επιζητούσαν τη βία (μαζοχισμός) δημιουργώντας την άποψη πως όλες οι γυναίκες προκαλούσαν με κάποιο τρόπο την επιθετική συμπεριφορά. Το ότι το θύμα δεν εγκατέλειπε το θύτη όξυνε τέτοιου είδους θεωρίες οι οποίες όμως παρέβλεπαν τυχόν οικονομικούς, συναισθηματικούς ή κοινωνικούς λόγους καθώς και την ύπαρξη παιδιών που δυσκόλευε περισσότερο την απόφαση της οριστικής εγκατάλειψης.

Ο τρίτος μύθος απηχεί θα λέγαμε τα υποτιμητικά λόγια των συζύγων απέναντι στις κακοποιημένες συζύγους τους όταν οι ίδιες αντιδρούν στις διάφορες μορφές της βίας. Προκειμένου να αποποιηθούν τις ευθύνες και να αποφύγουν τυχόν κατηγορίες κατηγορούν τα θύματά τους ότι είναι τρελά. Οι κακοποιημένες γυναίκες λοιπόν, είναι τρελές υποστηρίζει ο τρίτος μύθος και οι γυναίκες θύματα μέσα στην προσπάθεια τους να σωθούν προχωρούν και εκείνες σε ακραίες αντιδράσεις που μπορούν να χαρακτηριστούν ως τρελές. Όπως είναι λογικό δεν γίνεται όλες οι κακοποιημένες γυναίκες να είναι τρελές αλλά η βία που δέχονται συχνά τις οδηγεί στη λήψη ψυχοφαρμάκων και ίσως σε μερικές περιπτώσεις τη νοσηλεία τους σε ψυχιατρικά κέντρα.

Ο τέταρτος μύθος υποστηρίζει ότι οι γυναίκες από τη μεσαία κοινωνική τάξη δέχονται λιγότερη και όχι τόσο συχνή βία σε σχέση με τις γυναίκες από τα κατώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Ο μύθος αυτός αρχικά φαίνεται να ισχύει καθώς οι γυναίκες που προέρχονται από τα μεσαία κοινωνικά στρώματα δεν απασχολούν τις κοινωνικές υπηρεσίες με περιστατικά βίας. Το στοιχείο όμως αυτό

δεν αποδεικνύει την εγκυρότητα της άποψης αφού όπως έχει ειπωθεί η ενδοοικογενειακή βία διαπράττεται κεκλιμένων των θυρών και οι γυναίκες από τα ανώτερα στρώματα λόγω του κοινωνικού κύρους που διαθέτουν οι ίδιες και οι σύζυγοί τους ντρέπονται να το δημοσιοποιήσουν ή φοβούνται μια πιθανή αμφισβήτηση των λεγομένων τους.

Ο πέμπτος μύθος αναδεικνύει την πιο συχνή αιτία σύμφωνα με την κοινή γνώμη για την οποία οι σύζυγοι καταφεύγουν στη βία και αυτό είναι το ποτό. Οι σύζυγοι που καταφεύγουν στη βία βρίσκονται κάτω από την επήρεια του ποτού το οποίο τους κάνει επιθετικούς και με ανεξέλεγκτες συμπεριφορές. Η αλήθεια όμως είναι ότι οι σύζυγοι που κακοποιούν τις γυναίκες τους δεν βρίσκονταν πάντα σε κατάσταση μέθης. Τα θύματα συχνά αρνούνται να εγκαταλείψουν τους συζύγους τους αναφέροντας ως δικαιολογία το ότι η επιθετική τους συμπεριφορά οφειλόταν στο ποτό και πως σε νηφάλια κατάσταση δεν ασκούν βία. Ως δικαιολογία επίσης προβάλλονται και τα παιδιά τα οποία χρειάζονται τον πατέρα τους στοιχείο που κάνει ακόμα πιο δύσκολη την εγκατάλειψη. Το επιχείρημα όμως αυτό είναι αβάσιμο καθώς αφού σε κατάσταση μέθης ο σύζυγος εκδηλώνει επιθετική συμπεριφορά θα την εκδηλώσει και απέναντι στα παιδιά μετατρέποντας τα και αυτά σε θύματα της κακοποίησης.

Ο έκτος μύθος αναφέρει πως οι δράστες είναι ψυχοπαθολογικά και αντικοινωνικά άτομα αποκλείοντας από τη λίστα άτομα καθ' όλα υγιή. Ο μύθος όμως δεν μπορεί να στηριχθεί και αυτό γιατί άτομα που ανήκουν στις δύο αυτές κατηγορίες αφού διαπράξουν μια ποινική πράξη δεν εκφράζουν μεταμέλεια και δείχνουν να μην στεναχωριούνται. Αντίθετα, οι σύζυγοι που κακοποιούν τις γυναίκες τους εκφράζουν μετάνοια και ντροπή. Αν επομένως, οι δράστες ήταν άτομα ψυχοπαθολογικά και αντικοινωνικά θα εμφάνιζαν μια σειρά από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που θα βοηθούσαν στον διαχωρισμό από τους άλλους άνδρες. και αυτό δεν συμβεί σίγουρα. Η εικόνα αυτή της κακοποιημένης μητέρας θα δημιουργήσει στα παιδιά ψυχικά τραύματα και θα τους αναπτύξει ανάλογη συμπεριφορά απέναντι στα αδέρφια τους, απέναντι σε άλλα παιδιά και αργότερα ως ενήλικες απέναντι στη σύζυγο τους.

Κοινά χαρακτηριστικά κακοποιημένων γυναικών

Για τον καθορισμό των κοινών χαρακτηριστικών των κακοποιημένων γυναικών λήφθηκαν υπόψη κάποιες μεταβλητές οι οποίες προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τους λόγους για τους οποίους επιλέχθηκαν αυτά τα χαρακτηριστικά. Η εξάρτηση της γυναίκας από τον σύζυγο, ο φόβος της απέναντι στην απειλή του δράστη, η ελπίδα ότι ο σύζυγος θα αλλάξει, η ντροπή που νιώθουν τα θύματα έπειτα από τη δημοσιοποίηση ή μετά από την καταγγελία της πράξης αλλά και η προσπάθεια αποφυγής των αρνητικών αντιδράσεων στο πρόσωπο τους δημιουργούν τα κοινά χαρακτηριστικά για τις κακοποιημένες γυναίκες που δεν τις κατατάσσουν φυσικά σε μια ειδική κατηγορία γυναικών αλλά μας διευκολύνουν να αντιληφθούμε την πιθανή ύπαρξη βίας απέναντι τους. Τα κοινά χαρακτηριστικά είναι αποτέλεσμα δύο ερευνών.

Η πρώτη πραγματοποιήθηκε σε 300 γυναίκες από 17-76 ετών με καταγωγή από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και την Αγγλία. Το δείγμα όμως δεν είναι αντιπροσωπευτικό και τα αποτελέσματα εγείρουν αμφιβολίες καθώς οι γυναίκες δεν επιλέχθηκαν αλλά προσφέρθηκαν οι ίδιες να λάβουν μέρος (WalkerLenore 1989). Η δεύτερη έρευνα πραγματοποιήθηκε από το ΚΕΘΙ το 2002-03 σ' αυτήν πήραν μέρος 1200 γυναίκες 18-60 ετών από αστικά, μη αστικά και αγροτικά κέντρα από όλη την Ελλάδα. Έπειτα, από τη διεξαγωγή των ερευνών τυποποιήθηκαν τα κοινά χαρακτηριστικά που φέρουν οι κακοποιημένες γυναίκες και αποτελούν βασικά σημεία και για τις ίδιες και για το περιβάλλον τους.

Πρώτο κοινό χαρακτηριστικό είναι η χαμηλή αυτοεκτίμηση τους. Οι κακοποιημένες γυναίκες πιστεύουν πως ότι παθαίνουν τους αξίζει και νιώθουν μειονεκτικά, κλείνονται στον εαυτό τους και πιστεύουν ότι κάνουν τα πάντα λάθος, θεωρούν πως έχουν αποτύχει ως μητέρες, σύζυγοι αλλά και ως γυναίκες. Το γεγονός ότι οι σύζυγοι έχουν καταφέρει να τις πείσουν ότι δεν αξίζουν τις κάνει βουβά θύματα που ανέχονται κάθε βίαιη συμπεριφορά. Επίσης, οι κακοποιημένες γυναίκες πιστεύουν στους μύθους που προαναφέρθηκαν, στοιχείο που σημαίνει ότι θεωρούν υπεύθυνους τους εαυτούς τους, ότι οι σύζυγοι θα τους φέρονται καλύτερα αν κάνουν ότι τους υποδεικνύουν, αν σταματήσουν το ποτό και αν αρκεστούν στο να φροντίζουν τον σύζυγό τους. Σχετικά με τις στερεότυπες αντιλήψεις που θέλουν τη γυναίκα δούλα και κυρά αυτές απηχούν στη συνείδηση των κακοποιημένων συζύγων. Αφιερώνουν λοιπόν τη ζωή τους στο νοικοκυριό, τη φροντίδα των συζύγων και των παιδιών τους και πολλές φορές αφήνουν πίσω τους τη δική τους εργασία προκειμένου να ικανοποιήσουν τα θέλω του συζύγου μετατρέποντας τους εαυτούς τους σε χρηστικά αντικείμενα με κύριο ρόλο τη φροντίδα του σπιτιού.

Οι γυναίκες αυτές υποβιβάζονται και χειραγωγούνται σε τέτοιο βαθμό που παίρνουν την ευθύνη για τις βίαιες πράξεις των συζύγων τους. Δικαιολογούν κάθε βία απέναντι τους ρίχνοντας την ευθύνη στο γεγονός ότι ξέχασαν να ανάψουν τον θερμοσίφωνα, ή γιατί τους έπεσε αρκετό αλάτι στο φαγητό. Κάθε συναίσθημα τους το πνίγουν, ο φόβος και ο θυμός τους δεν έχει αξία. Αν δείξουν τον φόβο τους τότε θα προκαλέσουν περισσότερη οργή και μεγαλύτερη ανοχή αν εκδηλώσουν τον θυμό τους τότε ίσως τα πράγματα δραματοποιηθούν. Η όλη κατάσταση δημιουργεί άμυνες στον οργανισμό τους προκειμένου να μπορέσουν να επιβιώσουν. Πλάθουν επομένως, μια ιδεατή κατάσταση στο μυαλό τους, ότι όλα είναι καλά και ότι αν είναι υπάκουη όλα θα βαίνουν καλώς. Πολλές γυναίκες υπήρξαν θύματα παιδικής κακοποίησης ή μάρτυρες κακοποίησης των μητέρων τους, έτσι γι' αυτές η βία είναι κάτι που γνωρίζουν καλά και έμαθαν να ζουν μ' αυτήν. Δείχνουν λοιπόν ανοχή στην επιθετική συμπεριφορά, συμμορφώνονται με την ιδέα και αποδέχονται πως πρέπει να ζουν μ' αυτήν. Το ότι έχουν μάθει να ζουν με τη βία το αποδεικνύει ακόμα ένα χαρακτηριστικό αυτών των γυναικών που θέλει να προσπαθούν να ελέγξουν τη συμπεριφορά και των γύρω τους για να αποφύγουν να θυμώσουν οι σύζυγοι τους και να αποτρέψουν τις χειρότερες αντιδράσεις. Έτσι, βλέπουμε μητέρες να μαλώνουν αυστηρά τα παιδιά τους χωρίς κάποια ιδιαίτερη αιτία γιατί θεωρούν ότι η συμπεριφορά τους θα εξάψει την επιθετικότητα των ανδρών τους και θα βρεθούν αντιμέτωπες με καινούργιες εκδηλώσεις βίας.

Καταλήγοντας θα λέγαμε πως οι περισσότερες παρουσιάζουν έντονες αντιδράσεις με ψυχοσωματικά συμπτώματα, καταφεύγουν σε υποκατάστατα της θλίψης, καπνίζουν, πίνουν ή λαμβάνουν αντικαταθλιπτικά χάπια. Οι κακοποιημένες γυναίκες δεν έχουν να αντιμετωπίσουν μόνο τη βία και τα τραύματα τους αλλά και τον ίδιο τους τον εαυτό που χάνεται κάτω από το εξουσιαστικό αυστηρό και εκβιαστικό βλέμμα του συζύγου που επιλέγει τη βία για να επιβληθεί και να πετύχει τα δικά του θέλω.

Τα κοινά χαρακτηριστικά των ανδρών θυτών

Τα χαρακτηριστικά αυτά όπως και τα χαρακτηριστικά των γυναικών θυμάτων δεν είναι απόλυτα ούτε η ύπαρξη κάποιων αποδεικνύει απαραίτητα την παρουσία της επιθετικής συμπεριφοράς. Τα κοινά χαρακτηριστικά επιλέχθηκαν κάτω από κάποιους συγκεκριμένους παράγοντες που αναδεικνύουν τις διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα.

Πρώτος παράγοντας η βιολογική διαφορά των δύο φύλων που δεν είναι μόνο κοινωνική. Το αρσενικό και το θηλυκό φύλο παρουσιάζουν πρώτα και κύρια σωματικές διαφορές. Η γυναίκα και ο άνδρας έχουν διαφορετική ανάπτυξη και διαφορετικές συμπεριφορές.

Ένας ακόμη παράγοντας είναι οι ψυχικές διαταραχές οι οποίες δεν κάνουν διακρίσεις στα φύλα αλλά τις συναντούμε τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες. Η ύπαρξη τους μπορεί να προκαλέσει επιθετική συμπεριφορά χωρίς ο θύτης να μπορεί να ελέγξει την πράξη του.

Ο επόμενος παράγοντας αφορά την ύπαρξη κοινωνικών στερεοτύπων τα οποία προωθούν λανθασμένες αντιλήψεις υποστηρίζοντας πως ο άνδρας κυριαρχεί στο πλαίσιο της οικογένειας, είναι ο πυρήνας του σπιτιού και ο απόλυτος αρχηγός έτσι οι γυναίκες οφείλουν να φροντίζουν τον οίκο και τα παιδιά και γι' αυτό δεν πρέπει να εργάζονται. Το κοινωνικό φύλο σκιαγραφεί έναν άνδρα εργατικό, πηγή εσόδων του οίκου που ασκεί τον απόλυτο έλεγχο και επιβάλλεται με κάθε μέσο.

Τελευταίος ο παράγοντας που της κοινωνικό-οικονομικής θέσης του θύτη και του επιπέδου διαβίωσης που μπορεί να διαμορφώσει βίαια χαρακτηριστικά. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, η φτώχεια, η απομόνωση μπορούν να προωθήσουν τη βίαιη συμπεριφορά ενώ αντίθετα ένα υψηλό μορφωτικό βοηθά στη διεύρυνση του πνεύματος και πλάθει ανθρώπους που χρησιμοποιούν ως όπλο επικοινωνίας τον λόγο και τα επιχειρήματα.

Οι παράγοντες αυτοί καθόρισαν τα κοινά χαρακτηριστικά του άνδρα θύτη έπειτα από έρευνες (Πρεκατέ 2005). Η χαμηλή αυτοεκτίμηση όπως είδαμε και στα κοινά χαρακτηριστικά των γυναικών θυμάτων είναι ένα βασικό στοιχείο που δημιουργεί προβλήματα πρώτα στο άτομο το οποίο φέρει αυτό το συναίσθημα και έπειτα στους ανθρώπους με τους οποίους το άτομο έρχεται σε επαφή. Οι άνδρες νιώθουν ότι δεν έχουν επιτύχει ότι απαιτεί η κοινή γνώμη από αυτούς όπως μια καλή δουλειά ή επιτυχημένη καριέρα, στις περιπτώσεις που έχουν χάσει τη δουλειά τους ως άνεργοι νιώθουν αδύναμοι, ανίκανοι, αγχωμένοι και το γεγονός αυτό τους κάνει να αισθάνονται ότι δεν αξίζουν και ότι είναι η ντροπή του ανδρικού φύλου, έτσι εκδηλώνουν βία στις συζύγους ή τα παιδιά.

Οι άνδρες θύτες πιστεύουν στους μύθους που θέλουν τον άνδρα αρχηγό και αυστηρό κριτή χρησιμοποιώντας τους ως δικαιολογία για τη βίαιη συμπεριφορά τους επιρρίπτοντας τις ευθύνες στο ποτό αλλά και σε αγχωγόνες καταστάσεις. Πιστεύουν σε μια παραδοσιακή υπεροχή τους στοιχείο που τους κάνει να φέρονται εγωιστικά και

εξουσιαστικά, συνήθως κατηγορούν άλλους για τις επιθετικές τους πράξεις και αυτό γιατί νιώθουν ενοχές και ντροπή.

Ένα πολύ βασικό χαρακτηριστικό των θυτών είναι η παθολογική ζήλεια η οποία φτάνει σε ακραίες καταστάσεις. Οι άνδρες που κακοποιούν τη σύζυγο τους ζηλεύουν κάθε άλλο άνδρα από το χώρο εργασίας τους, και όχι μόνο, σε τέτοιο σημείο που τις υποχρεώνουν να παραιτηθούν από τη δουλειά τους.

Οι άνδρες αυτοί εμφανίζουν αυτό που λέμε διπλή προσωπικότητα, αυτό σημαίνει ότι παρουσιάζουν ένα άλλο πρόσωπο στην κοινωνία και άλλο μέσα στην οικογένεια. Η ντροπή που νιώθουν, η απόκτηση κύρους και γοήτρου στην κοινωνία τους κάνει να φέρονται με άψογο τρόπο σε άλλους ανθρώπους εκτός του οίκου που εγείρει αμφιβολίες για τη συμπεριφορά του θύτη στην οικογένεια. Σε περιπτώσεις δημοσιοποίησης της κακοποίησης οι απόψεις τις κοινωνίας δίστανται μ' αυτές της οικογένειας και μιλούν για έναν καλό άνθρωπο, οικογενειάρχη, ήρεμο, πρόθυμο να βοηθήσει και ευγενικό. Ένα πρόσωπο που δεν μοιάζει σε τίποτα με τον άνδρα που κακοποιεί διάφορα μέλη της οικογένειας του.

Όσον αφορά τη σεξουαλική πράξη η άνδρες τη χρησιμοποιούν για να αυξήσουν την αυτοεκτίμηση τους και έτσι κακοποιούν σεξουαλικά τις συζύγους τους. Το σεξ δεν είναι μια ένωση αγάπης αλλά ένδειξη εξουσίας και υποταγής.

Σχετικά με τις επιπτώσεις της βίαιης συμπεριφοράς τους, θεωρούν ότι δεν προκαλούν σοβαρά προβλήματα. Οι θύτες είτε πιστεύουν ότι όντως η βία δεν προκαλεί επιπτώσεις είτε θέλοντας να πιστέψουν μια τέτοια άποψη, αποποιούνται τις ευθύνες ισχυριζόμενοι ότι δεν είναι υπαίτιοι σοβαρών επιπτώσεων, ότι δεν θα το ξανά κάνουν ή πως τα θύματα τραγικοποιούν τόσο την κατάσταση.

Τέλος, το γεγονός ότι οι θύτες έχουν βιώσει τη βία τους κάνει εξίσου βίαιους και δεκτικούς σε μια τέτοια συμπεριφορά από για αυτούς θεωρείται αποδεκτή και αναμενόμενη.

2. Η παιδική κακοποίηση

Μορφές εκδήλωσης της βίας κατά των παιδιών

Η κακοποίηση των παιδιών είναι ένα συχνό φαινόμενο που παρατηρείται με την ίδια ή ελάχιστα μειωμένη ένταση σε σχέση με τη γυναικεία κακοποίηση. Τα παιδιά μέχρι τον 18^ο αιώνα δεν λάμβαναν την απαιτούμενη προσοχή μέχρι που διατάξεις, συμβάσεις και νόμοι καθόρισαν και θέσπισαν τα δικαιώματά τους. Η

κακοποίησή τους παίρνει διάφορες μορφές όπως συμβαίνει και με την κακοποίηση των γυναικών.

Μια βασική και εντελώς φρικιαστική μορφή κακοποίησης είναι η **σεξουαλική**. Σ' αυτήν εμπεριέχονται συμπεριφορές που απαιτούν σεξουαλική επαφή όπως η συνουσία και το σεξουαλικό άγγιγμα αλλά και συμπεριφορές που δεν απαιτούν σεξουαλική επαφή όπως η επιδειξιμανία και η ηδονοβλεψία. Για την καλύτερη κατανόηση της σεξουαλικής βίας η Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια την όρισε ως «τη χρησιμοποίηση παιδιών από ενήλικες για σεξουαλική ηδονή και ικανοποίηση.». Η Πρεκατέ (2005) αναφέρθηκε στους τρόπους εκδήλωσης που περιλαμβάνει η σεξουαλική κακοποίηση. Τόνισε λοιπόν, τη σωματική επαφή, τα σεξουαλικά φιλά, τις θωπείες στα γεννητικά όργανα. Οι θύτες επιβάλλουν στα παιδιά τη συμμετοχή σε πορνογραφικό υλικό, τους επιδεικνύουν τα γεννητικά τους όργανα και τους πιέζουν λεκτικά για τη συμμετοχή σε σεξουαλική επαφή. Η σεξουαλική κακοποίηση είτε συμβαίνει μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας είτε από τρίτο πρόσωπο μπορεί να γίνει διακριτή, ορατή και αναγνωρίζεται όταν τα παιδιά παρουσιάζουν χαρακτηριστικά όπως δυσκολία στο περπάτημα, άρνηση συμμετοχής σε δραστηριότητες, εφιάλτες και νυχτερινή ενούρηση, αλλόκοτη σεξουαλική συμπεριφορά για την ηλικία του παιδιού, διάγνωση αφροδίσιου νοσήματος ή εγκυμοσύνη ενώ σε πιο σπάνιες περιπτώσεις μπορεί τα παιδιά να ομολογήσουν τη σεξουαλική κακοποίηση.

Μια άλλη έρευνα (Πρεκατέ, Γιωτάκος 2005) συμπεριέλαβε μέσα στα χαρακτηριστικά της σεξουαλικής κακοποίησης την άρνηση των παιδιών για ιατρικές εξετάσεις, την επιθετικότητα, τον φόβο για συγκεκριμένα άτομα, την απόπειρα αυτοκτονίας, τις μελανιές και τα τραντάγματα και την παλινδρόμηση σε βρεφικές συμπεριφορές (θηλασμός στήθους ή δάχτυλου).

Η βία επίσης, μπορεί να πάρει **συναισθηματική-ψυχολογική μορφή**, μια βία που εντοπίζεται σε συνδυασμό και με άλλες μορφές αλλά είναι δύσκολα εντοπίσιμη και αυτό την καθιστά ιδιαίτερα επικίνδυνη. Το Υπουργείο Υγείας της Μεγάλης Βρετανίας ως συναισθηματική κακοποίηση ορίζει τη στάση των γονέων να υποτιμούν, να προσβάλλουν, να παραμελούν το παιδί, να το κρίνουν ανάξιο αγάπης και να το καλούν με ύβρεις που υποκαθιστούν το όνομα τους. Ερευνητές διέκριναν τις μορφές που μπορεί να πάρει η συναισθηματική κακοποίηση η οποία μπορεί να είναι λεκτική, συναισθηματική, κοινωνική, οικονομική και υπερπροστατευτική (Θεοφάνους).

Η **λεκτική ψυχολογική κακοποίηση** γίνεται άμεση με ύβρεις, απειλές και προσβολές απέναντι στο παιδί αλλά και έμμεσα με απειλές που προσπαθούν να επιτύχουν την ενοχή και την υποτίμηση. Οι γονείς κακοποιούν λεκτικά τα παιδιά τους είτε γιατί θεωρούν πως αυτός είναι ένας τρόπος διαπαιδαγώγησης είτε γιατί έτσι έμαθαν να μιλούν αφού έτσι τους μιλούσαν και οι γονείς τους είτε γιατί διάφορα άλλα προβλήματα (οικονομικά, ψυχολογικά) τους οδηγούν στη χρήση της λεκτικής βίας. η συναισθηματική-ψυχολογική κακοποίηση περιλαμβάνει την απόρριψη, την υποτίμηση, τη σιωπηλή μεταχείριση αλλά και την ακούσια συμμετοχή των παιδιών ως μάρτυρες βίας απέναντι στη μητέρα τους.

Μια σημαντική μορφή ψυχολογικής κακοποίησης είναι η **κοινωνική** κατά την οποία οι γονείς δημιουργούν στα παιδιά αισθήματα φόβου για τους άλλους ανθρώπους στην κοινωνία αφού τους τονίζουν πως ο κόσμος είναι κακός και πως αυτοί που μπορούν να τους βοηθήσουν μόνο είναι οι γονείς τους. Με τη βία αυτή οι γονείς κλείνουν τα παιδιά μέσα στο σπίτι αφαιρώντας τους τα περιθώρια για ένταξη και την παροχή εφοδίων με τα οποία θα μπορούσαν να πραγματοποιήσουν τα όνειρά τους.

Η **οικονομική βία** από την άλλη στηρίζεται στο γεγονός ότι τα παιδιά είναι οικονομικά εξαρτημένα από τους γονείς με αποτέλεσμα εκείνοι να εκμεταλλεύονται αυτή την κατάσταση προς όφελος τους. Οι γονείς τους κόβουν λοιπόν το χαρτζιλίκι όταν δεν κάνουν αυτό που τους ζητούν και το χρησιμοποιούν ως επιχείρημα για να τους πείσουν να πράξουν ότι θεωρούν οι γονείς σωστό.

Μια επιπλέον μορφή ψυχολογικής βίας είναι η **υπερπροστασία**. Οι γονείς για λόγους προστασίας περνούν στο αντίθετο άκρο επεμβαίνοντας στην προσωπική ζωή των παιδιών τους, απαγορεύοντας τους να βγουν έξω, παρακολουθώντας το κινητό τους, διαβάζοντας το ημερολόγιο τους και εκφράζοντας παγιωμένες απόψεις σχετικά με την επιλογή τους σε κατευθύνσεις στο σχολείο, στο πανεπιστήμιο ακόμη και σε φίλους ή ακόμα πιο ακραία στην ενήλικη ζωή τους για τους ερωτικούς τους συντρόφους.

Ο Χατζηφωτίου (2005) υπογράμμισε ότι ως ψυχολογική κακοποίηση μπορεί να θεωρηθεί η απόρριψη, ο εκφοβισμός, η τρομοκράτηση, η διαφθορά και η εξαγορά. Οι γονείς με την ελεύθερη συμπεριφορά τους, με τη στάση αδιαφορίας τους διαφθείρουν τα παιδιά και τα εξωθούν στις καταχρήσεις, προσπαθούν να πετύχουν την ηρεμία τους τάζοντας τους χρήματα ή κάτι που επιθυμούν μαθαίνοντας τους ότι όλα στη ζωή έχουν ένα αντίτιμο. Ψυχολογική βία όμως είναι και οι τσιρίδες και η

συνεχής ανούσια κριτική και σύγκριση των παιδιών με άλλα. Η τακτική αυτή τα καταρρακώνει και τα υποβιβάζει δημιουργώντας τους ψυχολογικά τραύματα αλλά και ακολουθούν ακραίες τιμωρίες που προσπαθούν να πετύχουν να συμμορφώσουν τα παιδιά όπως κλείδωμα στο δωμάτιο, απαγόρευση φαγητού που κακοποιούν σε βάθος την ψυχή του παιδιού. Η ψυχολογική κακοποίηση δυστυχώς είναι δύσκολα αντιληπτή, ωστόσο έχουν καταγραφεί στη βιβλιογραφία κάποια χαρακτηριστικά που προδίδουν κατά μία έννοια την ύπαρξη ψυχολογικής βίας (Πρεκατέ, Γιωτάκος 2005). Η ανατροφή επομένως των παιδιών σε ένα αυστηρό περιβάλλον σημαίνει την πιθανή ύπαρξη ψυχολογικής κακοποίησης, η ανασφάλεια των παιδιών και η χαμηλή αυτοεκτίμηση είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να μας εφιστούν την προσοχή.

Όσον αφορά τη **σωματική κακοποίηση** τα όρια ανάμεσα στην τιμωρία και την κακοποίηση είναι πολλές φορές δυσδιάκριτα και ειδικά σε χώρες που η σωματική τιμωρία δεν θεωρείται αδίκημα. Για τον λόγο αυτόν παρουσιάζονται δύο χαρακτηριστικά ικανά να διακρίνουν τη σωματική τιμωρία από τη κακοποίηση. Η σοβαρότητα επομένως της πράξης και η πολιτισμική της νομιμότητα καθιστούν ευδιάκριτα τα όρια και προειδοποιούν όταν τα όρια ξεπερνιούνται. Οι γονείς χρησιμοποιούν τη σωματική βία ως μέσο διαπαιδαγώγησης αλλά και μέσο εκφοβισμού, απειλής και υποταγής. Το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού ορίζει τη σωματική κακοποίηση ως «κακοποίηση που περιλαμβάνει κάθε είδους τραυματισμούς ή κακώσεις, διαφορετικής σοβαρότητας και συχνά σε παιδιά διαφορετικών ηλικιών, που δεν οφείλονται σε ατυχήματα. Η κάκωση μπορεί να είναι μία ή πολλές, παρατηρούνται δε συχνότερα στο κεφάλι και στα άκρα του παιδιού, δηλαδή στα ακάλυπτα μέρη του σώματος» (Πέτκογλου 2016). Το σώμα του κακοποιημένου παιδιού μπορεί να αναγνωριστεί και από τη συμπεριφορά των γονέων ή των κηδεμόνων όταν καθυστερούν να ζητήσουν βοήθεια. Πολλά περιστατικά σωματικής κακοποίησης έγιναν αντιληπτά από τα ιατρικά κέντρα όταν τα παιδιά βρέθηκαν εκεί και οι κηδεμόνες υπέπεσαν σε ασάφειες σχετικά με τα τραύματα του παιδιού και τον τρόπο με τον οποίο προκλήθηκαν. Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι όσο το παιδί βρίσκεται στο νοσοκομείο οι βλάβες του υποχωρούν και φαίνεται ότι εύκολα αποχωρίζεται τους γονείς του. Οι επιπτώσεις στα παιδιά είναι το ανεξήγητο άγχος, το παγωμένο βλέμμα, η διαταραγμένη ομιλία, ο φόβος να επιστρέψει πίσω στο σπίτι και η εκδήλωση ανησυχίας όταν άλλα παιδιά κλαίνε.

Η κακοποίηση του παιδιού όμως παίρνει και άλλες μορφές. Το **σύνδρομο Μυγχαούζεν δ' αντιπροσώπου** είναι μια κακοποίηση κατά την οποία η μητέρα, ο πατέρας ή κάποιος κηδεμόνας προκαλεί στο παιδί τα κατάλληλα συμπτώματα με σκοπό να ξεγελάσει τους ιατρούς ότι το παιδί πάσχει από μια συνήθης ασθένεια (www.eureka.lid.teithe.gr/ 2015). Ο λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό είναι γιατί οι γονείς θέλουν να καλύψουν την κακοποίηση του παιδιού και να αποφύγουν έτσι την επαφή με τη δικαιοσύνη.

Μια άλλη μορφή κακοποίησης είναι το **σύνδρομο του αμέτοχου θεατή** το οποίο συναντάται αρκετά συχνά. Το παιδί δεν δέχεται το ίδιο κακοποίηση αλλά τη βλέπει να διαπράττεται από τον πατέρα στη μητέρα και το αντίστροφο, από τους γονείς στους ηλικιωμένους της οικογένειας ή από τους γονείς σε κάποιο άλλο παιδί (Φερέτη 1998).

Τέλος, το **σύνδρομο του τρανταγμένου-δονημένου παιδιού** είναι μια συχνή μορφή κακοποίησης κατά την οποία οι γονείς τραντάζουν το παιδί για να συμμορφωθεί και να σταματήσει να κλαίει δημιουργώντας του κακώσεις καθώς το βαρύ κεφάλι του μωρού γέρνει προς τα πίσω προκαλώντας εσωτερικές αιμορραγίες, εξάρθρωσεις κ.α..

3. Η βία κατά των ηλικιωμένων

Η βία κατά των ηλικιωμένων είναι ένα φαινόμενο που ερευνάται και εξετάζεται κατά τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με την Επιτροπή για τους Ηλικιωμένους του Αμερικανικού Κογκρέσου (1981) ως κακομεταχείριση των ηλικιωμένων καλείται «η εσκεμμένη πρόκληση σωματικού πόνου, τραυματισμού ή εξοντωτικής ψυχικής αγωνίας και οδύνης, παράλογου εγκλεισμού ή ηθελημένης στέρησης από το άτομο που το φροντίζει, εκείνων των υπηρεσιών που είναι αναγκαίες για τη διατήρηση της νοητικής και σωματικής υγείας». Ο ορισμός αποδίδει απόλυτα τις μορφές βίας που δέχονται οι ηλικιωμένοι οι οποίοι δέχονται την επιθετική συμπεριφορά είτε για προσωπικούς λόγους των ατόμων που τα φροντίζουν (συνήθως τα παιδιά τους) είτε γιατί τα παιδιά τους κακοποιήθηκαν μικρά από τους γονείς τους που τώρα είναι ηλικιωμένοι. Ο Eastman διέκρινε τις εξής μορφές βίας κατά των ηλικιωμένων: σωματική κακοποίηση, απειλές για πρόκληση σωματικής βίας, παραμέληση, σεξουαλική βία, ψυχολογική κακοποίηση, εγκατάλειψη και

εκμετάλλευση. Η φροντίδα των ηλικιωμένων είναι μια δύσκολη υπόθεση και αυτό γιατί η τρίτη ηλικία εμφανίζει διάφορες παραξενιές, ασθένειες που απαιτούν ιδιαίτερη φροντίδα και όλα αυτά μαζί με τα διάφορα προβλήματα που έχουν τα άλλα μέλη της οικογένειας να αντιμετωπίσουν δυσχεραίνουν κι' άλλο την κατάσταση.

Έτσι, τα άτομα που φροντίζουν τους ηλικιωμένους μέσω της **σωματικής κακοποίησης** προσπαθούν να πετύχουν την υπακοή είτε ασκώντας άμεση βία είτε απειλές. Η αδυναμία των ηλικιωμένων να αντιδράσουν τους κάνουν παθητικούς δέκτες οι οποίοι δεν μπορούν πρακτικά να καταγγείλουν το γεγονός (δεν έρχονται σε επαφή με αρμόδιες υπηρεσίες και δεν γνωρίζουν που και πώς να απευθυνθούν) αλλά και ουσιαστικά καθώς αυτοί που τους ασκούν βία είναι τα ίδια τους τα παιδιά για τα οποία τρέφουν αισθήματα συμπόνιας και αγάπης. Επίσης, αν τα τέκνα των ηλικιωμένων είχαν δεχτεί βία ως παιδιά τα άτομα της τρίτης ηλικίας δικαιολογούν τη συμπεριφορά τους και νιώθουν ένοχοι που πρώτοι αυτοί φέρθηκαν βίαια και γέννησαν στα παιδιά τους την επιθετική συμπεριφορά η οποία με το σχήμα του κύκλου γύρισε πίσω σ' αυτούς που την ανέδειξαν.

Η **εγκατάλειψη και η εκμετάλλευση** είναι από τις πιο συχνές μορφές κακοποίησης αφού τα παιδιά επιλέγουν να εγκαταλείψουν τους γονείς τους σε ιδρύματα ή ακόμα και στο δρόμο θεωρώντας τους ως επιπρόσθετο βάρος καθώς νιώθουν ότι τους περιορίζουν χάνουν την ελευθερία τους. Σε αντίθετη περίπτωση υπάρχουν παιδιά που δέχονται να προσέχουν τους γονείς τους όχι από αγάπη και υποχρέωση αλλά από την πλευρά της εκμετάλλευσης αφού τους δέχονται για να αποκομίσουν τυχόν κινητή ή ακίνητη περιουσία.

4. Η βία κατά των ανδρών

Αυτή η μορφή βίας είναι σπάνια ως και ελάχιστη παρόλα αυτά δεν μπορούμε να την αγνοήσουμε από τη στιγμή που υπάρχουν έστω και λίγα περιστατικά. Όταν μιλάμε για ενδοοικογενειακή βία το μυαλό των περισσότερων πηγαίνει στη βία που δέχονται οι γυναίκες από τους συζύγους τους ή στη βία κατά των παιδιών. Η βία κατά των ανδρών αποσιωπάται από τα θύματα τα οποία ντρέπονται καθώς θίγεται ο ανδρισμός και η αξιοπρέπεια τους. Η γνωστοποίηση αυτής της βίας γίνεται αντικείμενο χλευασμού και δεν λαμβάνεται σοβαρά υπόψη αφού όπως είναι γνωστό ο

άνδρας έχει περισσότερη μυϊκή δύναμη σε σχέση με τη γυναίκα, η άποψη αυτή όμως δεν πρέπει να παρθεί ως απόλυτη καθώς μπορεί μια γυναίκα να είναι πιο δυνατή.

Οι άνδρες μπορεί να δεχτούν **σωματική κακοποίηση** ήπιας μορφής πέρα από ακραίες περιπτώσεις που μπορεί η γυναίκα να του επιφέρει τραύματα με αιχμηρά αντικείμενα, σπάνια όμως υπόθεση. Συνήθως, αρκούνται σε χαστούκια, και χτυπήματα στο σώμα ή στο να πετούν αντικείμενα.

Η πιο συχνή όμως κακοποίηση κατά των ανδρών είναι η **ψυχολογική-λεκτική**. Η γυναίκα προσβάλλει τον σύζυγό της μπροστά στα παιδιά ή σε τρίτα πρόσωπα, διαχειρίζεται η ίδια τα χρήματα χωρίς να του αφήνει περιθώρια διαχείρισης σε σημείο ο άνδρας να μην έχει χρήματα για να καλύψει μια προσωπική του ανάγκη. Συχνή είναι η τακτική της απειλής της συζύγου ότι θα κάνει κακό στον εαυτό της ή θα πάρει τα παιδιά ώστε ο σύζυγος να κάνει ό,τι του ζητά. Για τη μορφή αυτή της βίας δεν υπάρχουν προγράμματα και υπηρεσίες να στηρίζουν τους κακοποιημένους άνδρες και αυτό γιατί όπως είπαμε τα ποσοστά είναι ελάχιστα.

Προσεγγίσεις ερμηνείας της επιθετικής συμπεριφοράς

Η επιθετική συμπεριφορά απασχολούσε και απασχολεί πολλούς ερευνητές οι οποίοι προχώρησαν και σε ανάλογες έρευνες που σκοπό είχαν την ερμηνεία της επιθετικής συμπεριφοράς των ανθρώπων απέναντι στους άλλους. Οι ερευνητές λοιπόν, κατέληξαν σε τέσσερις προσεγγίσεις προσπαθώντας να ανακαλύψουν την καλύτερη δυνατή ερμηνεία.

Εξετάζοντας την επιθετική συμπεριφορά από **ατομική** πλευρά οι ερευνητές έκαναν λόγο για γενετικά χαρακτηριστικά που προκαλούν τη βία, για μια συγκεκριμένη δομή του εγκεφάλου και για ορμονικούς παράγοντες όπως η αυξημένη τεστοστερόνη. Η άποψη αυτή θα λέγαμε πως ενισχύεται ιστορικά και από τα λεγόμενα του Θουκυδίδη ο οποίος όταν συνέγραψε τον Πελοποννησιακό πόλεμο, στην προσπάθειά του να εντοπίσει τα αίτια του πολέμου τόνισε πως το έργο αυτό θα είναι ένα «κτήμα ες αεί» καθώς η φύση του ανθρώπου δεν αλλάζει, υπαινισσόμενος την επιθετική συμπεριφορά των ανθρώπων. Η προσέγγιση αυτή υποστηρίζει την άποψη ότι ο εγκληματίας γεννιέται και αποδίδει τις επιθετικές προθέσεις σε γενετησία χαρακτηριστικά. Η άποψη αυτή πέρα από ξεπερασμένη και απόλυτη σημαίνει ότι η επιθετική συμπεριφορά δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί καθώς πάντα θα

υπάρχουν άνθρωποι με έμφυτο το χαρακτηριστικό της βίας και οι νόμοι δεν θα έχουν αποτρεπτικό ρόλο αλλά την απλή απόδοση της δικαιοσύνης αφού η βία δεν θα μπορεί να αντιμετωπιστεί θα πρέπει μόνο να τιμωρείται.

Η **ψυχαναλυτική-ψυχολογική προσέγγιση** υιοθετήθηκε κυρίως σε τρεις θεωρίες. Αρχικά, ο Freud μίλησε για την επιθετική ορμή του ανθρώπου που έρχεται σε αντίθεση μ' αυτήν του έρωτα (Ζάχαρης 2003), αλλά και η θεωρία του πεπρωμένου του Szondi που ισχυριζόταν ότι στον άνθρωπο υπάρχουν δύο αντίρροπες δυνάμεις, η μία τον ωθεί σε κατάσταση παροξυσμού να κάνει φόνο και η άλλη να τηρήσει τον νόμο. Το καλό και το κακό αλληλοσυμπληρώνονται και επικρατεί κάθε φορά ένα από τα δύο. Μια πιο αποδεκτή άποψη είναι η μιμητική μάθηση του Bandura (Γάτσας 2006). Ο Bandura θεωρεί ότι ένα άτομο που έχει μεγαλώσει σε περιβάλλον βίας θα εκδηλώσει και το ίδιο επιθετική συμπεριφορά γιατί αυτό είδε και αυτό μιμήθηκε. Γνωρίζουμε την αξία των προτύπων καθώς τα παιδιά έχουν την ανάγκη να μιμηθούν, μιμούνται λοιπόν, τους ανθρώπους που τους έφεραν στη ζωή και θεωρούν σωστό ότι συμβαίνει μέσα στην οικογένεια τους. Πολλά άτομα που ως παιδιά δέχτηκαν τη βία ενώ μπορεί μετέπειτα να αντιλήφθηκαν ότι πρόκειται για μια μη αποδεκτή συμπεριφορά εκδήλωσαν τάσεις επιθετικές γιατί αυτό διδάχτηκαν κατά μία έννοια μιμητικά. Και οι τρεις θεωρίες παρατηρούμε ότι στηρίζουν την ύπαρξη της βίας όχι σε γενετικά χαρακτηριστικά όπως παραπάνω αλλά στο εσωτερικό της ψυχής. Στην θεωρία που υπήρχε από παλαιότερων χρόνων ότι το καλό και το κακό συνυπάρχουν αναπτύσσοντας την αρμονία. Διάφορες όμως καταστάσεις και συναισθήματα ενδυναμώνουν την ύπαρξη του καλού ή του κακού αντιστοίχως.

Οι **κοινωνικές-δομικές προσεγγίσεις** από την άλλη επικεντρώνουν την προσοχή τους στους δράστες και εξηγούν τη βία ως επίκτητο χαρακτηριστικό. Οι προσεγγίσεις αυτές αντικρούουν τις ατομικές και κατά ένα μέρος τις ψυχαναλυτικές-ψυχολογικές προσεγγίσεις. Οι δράστες επομένως, καταφεύγουν στη βία ως ενήλικες γιατί την έζησαν ως παιδιά. Η αντίθεση της άποψης αυτής με τις παραπάνω προσεγγίσεις επιβεβαιώνεται και από έρευνες οι οποίες εντόπισαν πολιτισμούς (Γροιλανδοί Εσκιμώοι και Agapesch) χωρίς επιθετικές συμπεριφορές και χωρίς υβριστικές λέξεις στο λεξιλόγιό τους. Η προσέγγιση αυτή τονίζει την αξία του περιβάλλοντος στην ανάπτυξη επιθετικών συμπεριφορών άρα και στο συμπέρασμα ότι ο εγκληματίας γίνεται. Η επαφή μέσα στην οικογένεια με μια διαρκή βία αλλά και εκτός αυτής βοηθά την ανάπτυξη της επιθετικής συμπεριφοράς.

Τελευταίες οι **φεμινιστικές προσεγγίσεις** από τη σκοπιά της γυναικείας άποψης η οποία υποστηρίζει ότι η επιθετική συμπεριφορά είναι αποτύπωμα της μη ύπαρξης της ισοτιμίας και αυτό γιατί οι άνδρες επιθυμούν να εξουσιάζουν. Ο σύζυγος ως επικεφαλής του οίκου είχε την απόλυτη εξουσία απέναντι στα υπόλοιπα μέλη και με μέσο επιβολής τη βία έλυνε τις υποθέσεις που προέκυπταν. Οι γυναίκες λοιπόν όσο περνούσαν τα χρόνια προσπάθησαν να χειραφετηθούν επιζητώντας την πολυπόθητη ισότητα που έλειπε για την αρμονική συμβίωση των δύο φύλων. Αναδεικνύουν επομένως, ως σημαντικό στοιχείο την ισότητα η οποία θα πρέπει να αναπτυχθεί και να εφαρμοστεί και για τα δύο φύλα και όχι το ένα να προσπαθεί να επιβληθεί στο άλλο (Χατζηφωτίου 2005).

Η ενδοοικογενειακή βία ως κοινωνικό φαινόμενο

Η ενδοοικογενειακή βία όπως είναι λογικό πηγάζει μέσα από τους κόλπους της κοινωνίας, εκεί που αναπτύσσεται κάθε τομέας του ανθρώπου. Η οικογένεια είναι μια συμπακνωμένη αντανάκλαση της κοινωνίας και ό,τι συμβαίνει σ' αυτήν αυτόματα μεταφέρεται και στην οικογένεια. Διάφορα φαινόμενα και καταστάσεις που συμβαίνουν στην κοινωνία μεταφέρονται και στην οικογένεια προκαλώντας έντονες και βίαιες καταστάσεις. Πάνω σ' αυτήν την άποψη στηρίχθηκαν και οι παρακάτω θεωρίες που αναδεικνύουν τον κοινωνικό χαρακτήρα του φαινομένου.

Πρώτη η θεωρία των κοινωνικά στρεσογόνων παραγόντων υποστηρίζει πως το άγχος και τα κοινωνικά προβλήματα (αναλφαβητισμός, φτώχεια, αμάθεια, πίεση) επηρεάζουν τη συμπεριφορά μέσα στην οικογένεια (Σκλάβου 2008). Ο φόρτος εργασίας, τα οικονομικά προβλήματα και η ψυχολογική πίεση εξασθενούν τα άτομα και με την επιστροφή στο σπίτι εκδηλώνουν την πίεση αυτή στα παιδιά, τη σύζυγο ή τους ηλικιωμένους που ζουν στο σπίτι. Το στρες από ατομικό γίνεται συλλογικό και εκδηλώνεται επιθετικά. Η τάση των ανθρώπων να φέρονται επιθετικά για να μειώσουν έτσι τους δικούς τους στρεσογόνους παράγοντες είναι συχνή και διαχρονική.

Η θεωρία του πολιτισμικού μοντέλου αφορά την απόδοση της δικαιοσύνης από το κράτος. Ο κάθε πολιτισμός με γνώμονα τους νόμους του πρέπει να αποκαθιστά τις ποινικές πράξεις που διαπράττονται. Ωστόσο, η χρήση όπλων, η βία που πολλές φορές δεν τιμωρείται αλλά και η νόμιμη βία που προβάλλεται από τα

ΜΜΕ δίνουν στους θύτες την εντύπωση πως μπορούν να ασκούν βία καθώς δεν τιμωρείται από τις αρμόδιες αρχές.

Η θεωρία της κοινωνικής συναλλαγής κάνει λόγο για τη σχέση ανάμεσα στο κόστος και το όφελος. Οι θύτες όπως συμβαίνει και στην κοινωνία προχωρούν σε καλές πράξεις μόνο όταν γνωρίζουν πως θα είχαν κάποιο όφελος. Έτσι, επιζητούν από τα θύματα μια συμπεριφορά η οποία θα είναι σύμφωνη με τις δικές τους επιταγές. Σε διαφορετική περίπτωση οι θύτες φέρονται βίαια προσπαθώντας να νουθετήσουν, όπως θεωρούν, τα θύματά τους.

Η θεωρία της προσωπικότητας περιστρέφεται γύρω από έρευνες που προσπάθησαν να αποδώσουν την επιθετική συμπεριφορά σε ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά. Η θεωρία τονίζει την αξία των γενετικών χαρακτηριστικών για την εκδήλωση βίας και υπογραμμίζει ότι στοιχεία όπως ο προγναθισμός, η μικρομετωπία, η σμιγμοφυρδία κτλ. Είναι χαρακτηριστικά που προδιαθέτουν μια επιθετική συμπεριφορά. Η φύση φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο σ' αυτήν τη θεωρία και να αποδίδουν την επιθετικότητα σε εγγενή στοιχεία.

Σε αντίθεση με τη θεωρία της προσωπικότητας έρχεται **η θεωρία της κοινωνικής μάθησης** σύμφωνα με την οποία η βία είναι ένα επίκτητο χαρακτηριστικό. Οι θύτες ως παιδιά βίωσαν τη βία μέσα στο κοινωνικό τους περιβάλλον και έμαθαν να ζουν μ' αυτήν. Ως αμέτοχοι θεατές ή ως θύματα και οι ίδιοι της ενδοοικογενειακής βίας έμαθαν να την αποδέχονται. Πιστεύουν ότι η βία είναι ένα επιτρεπτό μέσο επιβολής και πως τη χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε να πετύχουμε κάτι. Τα θύματα έβλεπαν τον πατέρα τους να χτυπά να χτυπά τη μητέρα γιατί ο ίδιος ήταν κουρασμένος ή γιατί να τον απασχολούσαν οικονομικά ή άλλα προβλήματα. Βίωσαν και οι ίδιοι τη βία όταν ο πατέρας ή η μητέρα τους τιμώρησαν κακοποιώντας τους. Οι ίδιοι άνθρωποι λοιπόν από θύματα, τώρα γίνονται θύτες αναπαράγοντας την ίδια επιθετική στάση όπως αυτήν που έμαθαν. Η βία έτσι γίνεται ένας φαύλος κύκλος που συνεχίζεται αδιάκοπα και κατά μια έννοια αποτελεί μια μορφή δικαιοσύνης για αυτούς που τόσο καιρό δέχονται τη βία καθώς βλέποντας το εγωιστικά νιώθουν ικανοποίηση όταν οι άλλοι αισθάνονται ότι και αυτοί.

Η θεωρία της υποκουλτούρας της βίας ουσιαστικά απηχεί τον μύθο που υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι που κακοποιούνται, κατά βάση προέρχονται από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Η άποψη αυτή όπως ειπώθηκε και παραπάνω ισχύει αν στηριχθούμε σε ερευνητικά δεδομένα καθώς τα θύματα είναι κυρίως από τα κατώτερα στρώματα. Είδαμε όμως ότι η βία δεν κάνει διακρίσεις και η επιθετική

συμπεριφορά συναντάται και στα ανώτερα στρώματα ωστόσο το θύμα κρύβει καλά την κακοποίηση που δέχεται γιατί νιώθει ντροπή και έτσι θα χάσει το κύρος που τον ανεβάζει σε μια υψηλή τάξη. Οι βίαιες συμπεριφορές δεν συνάδουν με το κοινωνικό τους στάτους και θεωρούνται κατακριτέες και συμπεριφορές για ανθρώπους κατώτερων επιπέδων (Αρτινοπούλου 2003). Εξάλλου, οι άνθρωποι με χαμηλότερο βιοτικό και πνευματικό επίπεδο εμφανίζουν πιο συχνά βίαιη συμπεριφορά λόγω των διαφορών προβλημάτων που τους δημιουργούν άγχος και νεύρα.

Η θεωρία της επίκτητης αδυναμίας-ευαλωτότητας στηρίζεται στο γεγονός ότι άτομα που εμφανίζουν κάποια αναπηρία ή είναι ευάλωτα δέχονται αρκετά συχνά τη βία ως εύκολα εξιλαστήρια θύματα. Λόγω της αδυναμίας τους είναι εύκολα στον χειρισμό αλλά και οι θύτες μπορούν να τα κάνουν να σιωπήσουν πολύ πιο εύκολα. Επίσης, τα άτομα αυτά παρουσιάζουν αδυναμία αντίδρασης και δεν αντιστέκονται έντονα γιατί η σωματική τους κατάσταση δεν το επιτρέπει.

Οι οικολογικές θεωρίες υποστηρίζουν τον ρόλο του περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της βίαιης συμπεριφοράς και συγκεκριμένα η καθημερινότητα των ανθρώπων. Οι άνθρωποι σήμερα ζουν σε ένα περιβάλλον γεμάτο άγχος και προβλήματα. Η ανεργία και ο ανταγωνισμός κυριαρχούν ενώ οι απαιτήσεις είναι και αυξανόμενες. Η ανάπτυξη επομένως των ατόμων σε ένα τέτοιο περιβάλλον δημιουργεί αισθήματα επιθετικά όχι μόνο στον χώρο της κοινωνίας αλλά και στον χώρο της οικογένειας και μάλιστα η βία της οικογένειας πολλές φορές μένει κρυφή γι' αυτό και πολλοί άνθρωποι εξωτερικεύουν έτσι τα επιθετικά τους συναισθήματα και όχι μέσα στο πλαίσιο της κοινωνίας καθώς η πράξη θα δει το φως της δικαιοσύνης. **Οι πολιτιστικές από την άλλη θεωρίες** αναφέρονται στη συχνότητα εμφάνισης της βίας σε κάθε πολιτισμό και τονίζουν τους παράγοντες οι οποίοι εξηγούν τη ύπαρξη της επιθετικής συμπεριφοράς στις διάφορες κοινωνίες. Οι παράγοντες αφορούν την οικονομική και σεξουαλική ανισότητα, τη δυσκολία λύσης του γάμου σε κάποιες χώρες, την εξουσία του άνδρα και τη λύση των διαφωνιών και συγκρούσεων με τη χρήση βίας. Η γυναίκα συχνά εξαρτάται οικονομικά από τον άνδρα ο οποίος όταν είναι ο μόνος που εργάζεται αλλά και στην περίπτωση που εργάζεται και η γυναίκα, της αφαιρεί τον μισθό και διαχειρίζεται ο ίδιος τα χρήματα χωρίς η γυναίκα να μπορεί να τα χρησιμοποιήσει άνευ άδειας. Ο άνδρας θεωρείται αρχηγός και κάτοχος εξουσίας και σε πολλές χώρες είναι ο μόνος που μπορεί να λύσει τον γάμο χωρίς να απασχολεί η γνώμη της γυναίκας η οποία αρκείται στην

εξουσία του άνδρα που επιλέγει να λύνει τις υποθέσεις με όπλο του τη βία (Σκλάβου 2008).

Η θεωρία των συναισθηματικών δεσμών στηρίζεται στην γερή και ουσιαστική σχέση που έχει δημιουργήσει το παιδί με το γονέα που το φροντίζει. Αν η σχέση αυτή δεν ήταν ισχυρή τότε ο ενήλικας πια θα δυσκολεύεται στη σύναψη σχέσεων και ως μέλος μια ερωτικής σχέσης θα εμφανίζει χαρακτηριστικά αδυναμίας και παθητικότητας.

Η συμπεριφοριστική προσέγγιση της επιθετικότητας εξετάζει τη συμπεριφορά του ατόμου μέσα και έξω από την οικογένεια παρατηρώντας τις εκδηλώσεις βίας. Το άτομο μέσα από τα βιώματά του ανάλογα με τις περιστάσεις και τις συνθήκες αντιδρά και κατάλληλα. Αν λοιπόν οι περιστάσεις του ξυπνήσουν τη δεδομένη χρονική στιγμή το αίσθημα της βίας θα δράσουν και ανάλογα.

Οι γνωσιακές θεωρίες αφορούν κρίσεις, γνώμες, σκέψεις ή προσδοκίες οι οποίες προκαλούν τις καταστάσεις βίας. η θεωρία αυτή μελετά την τάση τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών να έχουν κάποιες κρίσεις και απόψεις ή οποίες όταν δεν πραγματοποιούνται ή όταν κάποιες ανεπιθύμητες πραγματοποιούνται να υπάρχουν εντάσεις.

Η θεωρία της μαθημένης αβοηθησίας είναι μια κατάσταση κατά την οποία η εξέλιξη κάποιων γεγονότων ξυπνά στα άτομα μνήμες από τραυματικά γεγονότα και έτσι τα κάνει να αντιδρούν ανάλογα. Μπορεί η κατάσταση να μην συμβαδίζει με τη συμπεριφορά του ατόμου αλλά ο ίδιος να βιώνει την κατάσταση με ένα συγκεκριμένο ερμηνεύοντας την σύμφωνα με τα δικά του βιώματα που του ομολογούν την συνέχεια. Για τον λόγο αυτόν οι γυναίκες θύματα επιλέγουν να υιοθετήσουν μια παθητική συμπεριφορά ακριβώς γιατί γνωρίζουν ή φαντάζονται την εξέλιξη και η οποία είναι χειρότερη.

Η θεωρία του κύκλου της βίας μελετά τη σχέση θύτη και θύματος και τον άρρηκτο δεσμό ανάμεσά τους που κάνει τη γυναίκα να μην έχει το σθένος και τη δύναμη να διαλύσει τον γάμο. Η θεωρία αυτή δοσμένη από την ψυχολόγο Walker Lenore περιλαμβάνει τρεις φάσεις που ακολουθούν το σχήμα του κύκλου. Η πρώτη φάση περιλαμβάνει επεισόδια μικρής έντασης κατά τα οποία η γυναίκα προσπαθεί να

Η θεωρία των πόρων υπογραμμίζει την εξάρτηση του θύματος από το θύτη ο οποίος επειδή διαθέτει τα οικονομικά μέσα φέρεται στο θύμα υποτιμητικά. Αυτή είναι η πρώτη περίπτωση ενώ η δεύτερη είναι ο θύτης ακριβώς επειδή δεν διαθέτει

τους κατάλληλους πόρους να εμφανίζει επιθετική συμπεριφορά λόγω άγχους και αίσθησης έλλειψης εξουσίας.

Η θεωρία του κοινωνικού φύλου στηρίζεται στη διάκριση του βιολογικού (sex) από το κοινωνικό φύλο (gender). Το βιολογικό φύλο είναι αυτό που δίδεται από τη φύση κατά τη γέννηση και διακρίνεται στο θηλυκό και το αρσενικό. Το κοινωνικό φύλο από την άλλη αφορά τις απαιτήσεις που έχει η κοινωνία από τα δύο φύλα. Συγκεκριμένα, η κοινωνία θεωρεί πως το ανδρικό φύλο πρέπει να έχει ηγετικές και εξουσιαστικές ικανότητες και να είναι ο απόλυτος ελεγκτής και ρυθμιστής των υποθέσεων του οίκου. Το γυναικείο φύλο από την άλλη οφείλει να διατηρεί ένα ήρεμο χαρακτήρα, σχεδόν άβουλο που φροντίζει τον σύζυγο τα παιδιά και το σπίτι. Πρέπει να είναι ευγενική και να υπακούει στις βουλές του συζύγου ή του πατέρα της. Όπως γίνεται φανερό το κοινωνικό φύλο αναδεικνύει και εξυψώνει την ανισότητα των δύο φύλων.

Αίτια

1. Αίτια γυναικείας κακοποίησης

Τα αίτια προκαλούν την ενδοοικογενειακή βία είναι πολλά και όχι απαραίτητα ίδια με κάθε μορφή βίας. σίγουρα υπάρχουν κοινά αίτια τα οποία στην κάθε μορφή παίρνουν και την ανάλογη διάσταση. Για την ανάπτυξη της επιθετικής συμπεριφοράς δεν εντοπίζεται ένα κάθε φορά αίτιο αλλά ένας συνδυασμός αυτών. Αρχικά, θα παραθέσουμε τα αίτια για την πιο συχνή μορφή βίας.

Στη βία ανάμεσα στα δύο φύλα είναι φανερή η κοινωνική ανισότητα σύμφωνα με την οποία ο άνδρας είναι το "κυρίαρχο" φύλο, πηγή εξουσίας και αυταρχισμού. Ο άνδρας χαρακτηρίζεται από την αρρενωπότητα και συγκεντρώνει στο πρόσωπό του όλες τις εξουσίες. Η γυναίκα από την άλλη εμφανίζεται αδύναμη, άμεσα και έμμεσα εξαρτώμενη από τον άνδρα με βασικό ρόλο της τη φροντίδα του σπιτιού και των παιδιών. Το κοινωνικό φύλο βάζει τις βάσεις της διαφοράς η οποία ενισχύεται κάτω από το πρίσμα των στερεοτύπων αντιλήψεων. Οι αντιλήψεις περί κατωτερότητας του γυναικείου φύλου βρίσκονται βαθιά ριζωμένες όχι μόνο στους άνδρες αλλά και στις γυναίκες οι οποίες μεγάλωσαν μ' αυτές αφού τόσο ο πατέρας αλλά και η μητέρα ή η γιαγιά συμβούλευαν τα κορίτσια για τη σωστή συμπεριφορά απέναντι στους άνδρες και την κοινωνία. Μια γυναίκα επομένως πρέπει να υπακούει στον σύζυγο, την κεφαλή του σπιτιού και κρατά τον ρόλο που την θέλει να είναι κλεισμένη μέσα στην

οικογένεια. Το δυστυχές είναι ότι οι στερεότυπες αντιλήψεις είναι δύσκολο να εκριζωθούν και να πάψουν να διαιωνίζονται σε μια εποχή που έχει τόσο προωθηθεί και αναζητηθεί η ισότητα των φύλων.

Μια ακόμη αιτία είναι τα ψυχοπαθολογικά στοιχεία του δράστη, αυτό σημαίνει ότι το αίσθημα κατωτερότητας που ίσως νιώθει ο θύτης, το άγχος, η κατάθλιψη και άλλες διαταραχές ελλοχεύουν την ύπαρξη επιθετικής στάσης. Ο δράστης στην προσπάθειά του να αποδείξει το αντίθετο ή να ξεσπάσει το κάνει με λάθος τρόπο και πάνω στα άτομα της οικογένειάς του. Τα ψυχοπαθολογικά αίτια τον πνίγουν και προσπαθεί με κάθε τρόπο να τα αποβάλλει, έτσι σε στιγμές έκρηξης στρέφεται στη σύζυγο κακοποιώντας την σωματικά, σεξουαλικά ή ψυχολογικά.

Βασικό ρόλο στην αντιμετώπιση μιας τέτοιας συμπεριφοράς παίζει η προσωπικότητα και η συμπεριφορά του θύματος. Η χαμηλή αυτοεκτίμηση που νιώθει το θύμα, ο φόβος και η εγκατάλειψη το κάνουν να κρατά μια ουδέτερη στάση απέναντι στο θύτη. Αμφίθυμα συναισθήματα δημιουργούνται με το θύμα να νιώθει οργή και φόβο που το κάνουν να θέλει να καταγγείλει την πράξη και από την άλλη η αγάπη για το θύτη, η αδυναμία να σταθεί μόνη στα πόδια της αλλά και η ύπαρξη των παιδιών την κάνουν παθητικό δέκτη.

Επίσης, αν το θύμα έχει βιώσει τη βία ως παιδί τότε εμφανίζει περισσότερες άμυνες καθώς γνωρίζει τις συνέπειες και την εξέλιξη που μπορεί να πάρει η βία. Έτσι, προστατεύει τον εαυτό της από τα χειρότερα αλλά και τα παιδιά της όταν καταλαβαίνει ότι κάτι θα εκτροχιάσει την κατάσταση. Ακόμη, σε επιθετικές συμπεριφορές μπορούν να οδηγήσουν οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Προβλήματα όπως η φτώχεια, η κοινωνική βία, η ανεργία, η κοινωνική ανισότητα και η αμάθεια επηρεάζουν όχι μόνο την κοινωνία και την οικονομία αλλά και την οικογένεια η οποία είναι μια μικρή κοινωνία. Τα προβλήματα αυτά μπαίνουν στο χώρο του σπιτιού όταν κάποιο από αυτά συζητάται και αναδεικνύεται τότε ο σύζυγος λειτουργεί επιθετικά.

Μέσα σ' αυτά τα αίτια μπορεί να ενταχθεί και η επαγγελματική ανισότητα την οποία ο άνδρας βλέπει ανταγωνιστικά αφού θέλει ο ίδιος να κατέχει μια καλύτερη επαγγελματική θέση από τη σύζυγο για την οποία πιστεύει ότι δεν πρέπει να εργάζεται.

Μεγάλο ρόλο στην ανάπτυξη της βίας παίζει το μορφωτικό επίπεδο του θύτη αλλά και του θύματος. Ένας άνθρωπος που δεν έχει αναπτύξει τους πνευματικούς του ορίζοντες και δεν έχει μορφωθεί δεν μπορεί να διακρίνει την σωστή από τη λάθος

πράξη. ο θύτης δεν διδάχθηκε ότι η βία είναι μια συμπεριφορά που θεωρείται ποινικό αδίκημα η οποία προωθεί πρωτόγονες συμπεριφορές σε μια εποχή που βασικό ρόλο παίζει ο λόγος και τα επιχειρήματα. Το πνευματικό επίπεδο είναι καθοριστικό και το θύμα το οποίο λόγω της αμάθειας υπομένει τη βία χωρίς να ξέρει πως θα τη σταματήσει και που πρέπει να απευθυνθεί.

Η αντιμετώπιση της βίας από το πολιτισμικό περιβάλλον δείχνει την ανοχή ή μη της βίας και στην οικογένεια. Ένας πολιτισμός ανεκτικός στη βία η οποία προβάλλεται και με την μορφή των ταινιών δίνει στους θύτες την εντύπωση πως η βία μέσα στην οικογένεια από τους ίδιους και όχι τον πολιτισμό ο οποίος δεν αντιμετωπίζει κριτικά τη βία.

Η πιο φανερή αφορμή για την επιθετική συμπεριφορά είναι το αλκοόλ και οι τοξικές ουσίες που λαμβάνουν οι θύτες και σ' αυτά επιρρίπτουν τις ευθύνες. Ωστόσο, το αλκοόλ είναι μια προφανής αιτία υπό την επήρεια του οποίου οι θύτες δεν έχουν συναίσθηση των πράξεων τους, δεν νιώθουν ενοχές και μετά το πέρας της δράσης αντιλαμβάνονται τι ακριβώς συνέβη. Τότε οι θύτες υπόσχονται να μην υποπέσουν ξανά στο ίδιο λάθος ζητώντας συγγνώμη από τα θύματα τα οποία πιστεύουν ότι ο δράστης το μετάνιωσε και δεν θα προχωρήσει ποτέ άλλοτε σε κακοποίηση, δίνοντας έτσι περιθώρια ανοχής και επανάληψης της βίας.

Τέλος, τα βιώματα κακοποίησης στο παρελθόν δημιουργούν νέους δράστες οι οποίοι σαν εκδίκηση για όσα έζησαν αυτοί ή γιατί έμαθαν σ' αυτήν τη συμπεριφορά χρησιμοποιούν πάλι βία δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο χωρίς τέλος.

2. Αίτια παιδικής κακοποίησης

Οι γονείς ακολουθούν την τακτική της τιμωρίας για να νουθετήσουν τα παιδιά και να τα φοβηρίσουν ώστε να μην προβούν στην επανάληψη μιας πράξης που από τους γονείς κρίνεται ως λανθασμένη. Η τιμωρία μπορεί να είναι σωματική, ή ψυχολογική-λεκτική και θεωρείται ως ένα επιτρεπτό παιδαγωγικό μέσο. Τα όρια όμως της τιμωρίας και της κακοποίησης είναι δυσδιάκριτα και είναι εύκολο να ξεπεραστούν. Οι γονείς συχνά φτάνουν στα όρια της κακοποίησης συνειδητά ή χωρίς να αντιλαμβάνονται ότι έχουν ξεπεραστεί τα όρια της τιμωρίας. Το γεγονός ότι η τιμωρία δεν θεωρείται ως αδίκημα και είναι κοινώς αποδεκτή δυσχεραίνει περισσότερο την κατάσταση.

Όπως και στα αίτια κακοποίησης των γυναικών έτσι και εδώ τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα που απασχολούν τους γονείς-κηδεμόνες μεταφέρονται στο σπίτι με αποτέλεσμα το άγχος και τα νεύρα να αποτυπώνονται στα παιδιά. Οι γονείς δεν έχουν τη διάθεση να εξηγήσουν στα παιδιά τους ότι τους ρωτούν ούτε να λύσουν προβλήματα που σ' αυτά φαντάζονται γιγάντια. Έτσι, οι φωνές, οι βρισιές, η υποτίμηση και το ξύλο παίρνουν τη θέση του διαλόγου και της κατανόησης και οι κηδεμόνες ακούσια ή εκούσια κακοποιούν τα παιδιά τους.

Ένα ακόμη αίτιο είναι η μη ανταπόκριση των προσδοκιών των γονέων από τα παιδιά που όταν δεν πραγματοποιούνται εγείρουν επιθετικές συμπεριφορές. Για παράδειγμα η πιο συχνή προσδοκία των γονέων είναι η επίτευξη μιας υψηλής σχολικής επίδοσης η οποία όταν δεν πραγματοποιείται επέρχεται ο εξευτελισμός, οι προσβολές, η παραμέληση και η σωματική τιμωρία-κακοποίηση. Οι προσδοκίες είναι προσωπικές επιθυμίες των γονέων που συχνά δεν εκφράζουν τα παιδιά, παρόλα αυτά οι γονείς τα πιέζουν να τις πραγματοποιήσουν φτάνοντας μέχρι την άσκηση βίας όταν οι επιθυμίες τους δεν γίνονται κατανοητές ή δεν επιτυγχάνονται. Οι προσδοκίες αυτές έχουν ως στόχο να προκαθορίσουν το μέλλον (βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο) των παιδιών χωρίς τα ίδια να επιθυμούν τέτοιες εξελίξεις ενώ θα έπρεπε να στηρίζουν τις επιθυμίες των παιδιών και να αποδέχονται τις αποτυχίες τους τις οποίες θα πρέπει να διορθώνουν μέσω του διαλόγου και της κατανόησης.

Εύκολα θύματα κακοποίησης είναι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες τα οποία λόγω των αυξημένων αναγκών τους χρήζουν ιδιαίτερης φροντίδας που πολλές φορές επιφέρει νεύρα, άγχος και στεναχώρια και εκδηλώνεται βίαια όταν το παιδί αντιδρά και δεν υπακούει. Πρόσφατο τρανταχτό παράδειγμα που αποδεικνύει μέχρι σήμερα ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους δέχονται από τους κηδεμόνες τη βία με σκοπό να ησυχάσουν και να συμμορφωθούν η δολοφονία ενός εξάχρονου κοριτσιού με κινητικά προβλήματα από τον πατέρα της, στην Αγία Βαρβάρα. Το παιδί έκλαιγε και έψαχνε τη μητέρα του και ο πατέρας στην προσπάθεια του να το ηρεμήσει προχώρησε στην αποτρόπαια πράξη, χαρακτηριστική είναι η ομολογία του «ήταν η κακιά η ώρα. Ήταν ατύχημα. Το παιδί έκλαιγε συνέχεια. Ζητούσε τη μητέρα του, που ήταν στο νοσοκομείο. Πήγα να την ησυχάσω. Δεν σταματούσε. Την ταρακούνησα (τακτική του τρανταγμένου παιδιού) αλλά συνέχιζε. Την είχα αγκαλιά. Την έπιασα από τον λαιμό και της έκλεισα το στόμα. Τότε ηρέμησε.».

Οι χαλαροί δεσμοί που υπάρχουν ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά όταν το παιδί είναι υιοθετημένο ή υπάρχει αμφιβολία περί πατρότητας δεν θέτουν εμπόδια στην πρόκληση της βίας. Ο πατέρας αν έχει υποψίες για τη μη γνησιότητα της πατρότητας τότε μπορεί να εκδηλώνει επιθετική στάση στο παιδί και να το κακοποιεί καθώς ανάμεσα τους δεν υπάρχει κάποιος δεσμός που να τους δένει συναισθηματικά. Τι ίσιο μπορεί να συμβαίνει από την πλευρά και τον δύο γονιών όταν το παιδί είναι υιοθετημένο. Έχουν καταγραφεί αρκετά περιστατικά άσκησης βίας σε παιδιά που ήταν υιοθετημένα γεγονός που οφείλεται στη μη ύπαρξη δεσμών αίματος.

Η ετοιμότητα των γονεϊκών προτύπων είναι μια ουσιαστική αιτία καθώς πολλοί μπορεί βρίσκονται σε αρκετά νεαρή ηλικία, να μην είναι κατάλληλοι λόγω εξαρτήσεων και ψυχοπαθολογικών χαρακτηριστικών και να μην έχουν τη στοιχειώδη μόρφωση και παιδεία. Όταν ένα ζευγάρι κάνει παιδιά βρίσκεται αντιμέτωπο με καινούργιες καταστάσεις που δεν μπορεί να διαχειριστεί και ίσως το κάνει με τον χειρότερο τρόπο. Έτσι, οι γονείς λόγω αμάθειας και ριζωμένων αντιλήψεων κακοποιούν τα παιδιά τους χωρίς να αντιλαμβάνονται το μέγεθος των συνεπειών. Οι γονείς θα πρέπει να είναι έτοιμοι και σε θέση να αντιμετωπίσουν σωστά τον ερχομό ενός παιδιού να ενημερώνονται και να προλαμβάνουν καταστάσεις. Αυτό σημαίνει ότι οι γονείς θα πρέπει να λύνουν όποιο πρόβλημα αντιμετωπίζουν χωρίς αυτό να έχει αντίκτυπο στα παιδιά.

Καταλήγοντας, θα λέγαμε πως η βία που δέχτηκαν οι γονείς όταν ήταν παιδιά εκδηλώνεται με τη ίδια ένταση και στα δικά τους παιδιά καθώς γι' αυτούς η βία είναι μια αποδεκτή κατάσταση που στοχεύει στη συμμόρφωση και τον παραδειγματισμό. Η βία μεταφέρεται από γενιά σε γενιά μέσω της μίμησης καθιστώντας δύσκολο το έργο της αναχαίτισης της.

3. Αίτια κακοποίησης των ηλικιωμένων

Η σωματική, νοητική και ψυχολογική κατάσταση των ηλικιωμένων δημιουργεί προβλήματα και κατ' επέκταση εντάσεις. Η απαιτητική φροντίδα που χρειάζονται σε συνδυασμό με το άγχος, τα προβλήματα και την κούραση των παιδιών οδηγούν στη λεκτική βία ή ακόμα και στη σωματική. Η αδυναμία κατανόησης ή η άρνηση συνεργασίας προωθούν την οργή καθώς δεν υπάρχει η απαραίτητη υπομονή της οικογένειας. Το ηλικιωμένο άτομο θεωρείται πρόσθετο βάρος με αποτέλεσμα να μην υπολογίζεται και να αντιμετωπίζεται επιθετικά.

Την κατάσταση εντείνουν οι διαπροσωπικές σχέσεις των παιδιών με τους γέρους γονείς οι οποίες για καιρό ήταν οξυμένες για διάφορους προσωπικούς λόγους. Έτσι, τώρα που οι γονείς τους έχουν την ανάγκη τους φέρονται το ίδιο εγωιστικά και τους φροντίζουν όχι με αγάπη αλλά από υποχρέωση και ντροπή τα οποία προκαλούν απέναντί τους μίσος και βία. Θεωρούν πως οι ηλικιωμένοι περιορίζουν τον προσωπικό τους χώρο και χρόνο τον οποίο θα διέθεταν διαφορετικά και περισσότερο δημιουργικά.

Βία μπορεί να εκδηλωθεί επίσης στην περίπτωση που δεν υπάρχει κάποιο οικονομικό ή άλλο όφελος. Η οικογένεια πιστεύοντας πως θα έχει όφελος από την περίθαλψη του ηλικιωμένου τον φροντίζει και παραβλέπει κάθε δυσκολία αν όμως αποδειχθεί πως τελικά δεν υπάρχει κανένα όφελος (κληρονομιά, ακίνητα, χρήματα) τότε επέρχεται η κακοποίηση τους και συχνά οι ηλικιωμένοι οδηγούνται σε ιατρικά κέντρα και γηροκομεία.

Πολύ σημαντικό αίτιο η ανακύκλωση της βίας για την οποία έγινε λόγος και παραπάνω. Αυτοί που τώρα καλούνται ως δράστες γιατί κακοποιούν τους ηλικιωμένους, ήταν τα θύματα ως παιδιά τα οποία δέχονταν τη βία από τους γονείς που τώρα καλούνται να φροντίσουν. Επομένως, παρατηρείται η μίμηση της συμπεριφοράς που έλαβαν ως μια στάση δικαίωσης αλλά και εκδήλωσης του θυμού απέναντι σε κάποιον που δεν συμμορφώνεται και χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα.

Συνέπειες

Οι συνέπειες της βίας στα θύματα είναι κοινές και μπορεί να είναι ψυχολογικές, συναισθηματικές, συμπεριφορικές και σωματικές. Τα θύματα νιώθουν έντονο φόβο που εκδηλώνεται με το τρίψιμο των χεριών, τον βηματισμό πάνω-κάτω και την έντονη εφίδρωση. Μετά από μια επιθετική συμπεριφορά το θύμα μπορεί να χάσει την φωνή του, να κάνει εμετό ή να νιώθει ζαλάδες. Συχνά παρατηρείται μια παράλογη συμπεριφορά όπως έντονο χαχανητό, αδυναμία συγκέντρωσης ή ακόμα και μια ανεξήγητη ψυχραιμία. Συναισθήματα ταπείνωσης, χαμηλής αυτοεκτίμησης, απόγνωσης αλλά και σοβαρές ψυχικές ασθένειες που χρειάζονται φαρμακευτική αγωγή για να επιλυθούν μπορεί να προκληθούν στα άτομα που δέχονται τη βία.

Έντονες είναι και οι συναισθηματικές συνέπειες οι οποίες ελλοχεύουν και προκαλούν δυσπιστία, κενά μνήμης, απώλεια συναισθημάτων, κατάθλιψη, ενοχή και

ντροπή και αποστασιοποίηση από ανθρώπους και καταστάσεις. Τα θύματα νιώθουν μόνα και εμφανίζουν μια υπερβολική εξάρτηση από το θύτη στοιχείο που τους εμποδίζει να αποκοπούν από αυτούς. Επιπλέον, εμφανίζουν διαταραχές στον ύπνο, μπορεί να κάνουν χρήση ουσιών ή να έχουν τάσεις αυτοκτονίας. Οι συναισθηματικές συνέπειες δεν είναι εμφανείς με την πρώτη ματιά και είναι δύσκολο να τις διακρίνει κανείς για τον λόγο αυτόν χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε να αποφευχθούν οι χειρότερες συνέπειες.

Σχετικά με τις συμπεριφοριακές συνέπειες αυτές είναι η απώλεια των σχέσεων με φίλους και συγγενείς άρνηση σε συναντήσεις και στη συμμετοχή σε διάφορων εκδηλώσεων της κοινωνικής ζωής. Το άτομο κλείνεται στον εαυτό του δεν επιθυμεί να εντάσσεται σε κοινωνικές υποχρεώσεις και προτιμά να μένει μόνο χωρίς να εκθέτει τον εαυτό του σε πιθανές ερωτήσεις που θα αποκαλύψουν το πρόβλημα του. Το θύμα αδυνατεί να συμμετέχει σε συζητήσεις καθώς αδυνατεί να συγκεντρωθεί και το στοιχείο αυτό μπορεί να προκαλέσει τον περίγελο των υπολοίπων και να το κάνουν να αισθανθεί ακόμα χειρότερα.

Τελευταίες οι συνέπειες που μπορεί να γίνουν ορατές με το μάτι, οι σωματικές επιπτώσεις, οι οποίες αφήνουν έντονα τραύματα στο σώμα. Ο στομαχικός πόνος, ο πόνος στο στήθος και την καρδιά, οι δυσκολίες στην αναπνοή και οι διατροφικές διαταραχές είναι κάποιες από τις σωματικές επιπτώσεις οι οποίες μπορεί να εμφανιστούν σε ήπια μορφή ή σε πιο ακραία. Οι κακώσεις, οι μελανιές, τα τραύματα αλλά και η πρόκληση σοβαρών σωματικών πόνων είναι συνέπειες που μπορεί να εκδηλώσουν στο θύμα μέχρι και μόνιμα τραύματα τα οποία θα επηρεάσουν την μετέπειτα ζωή του.

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι η βία σε όποιο πρόσωπο και αν εκδηλώνεται επηρεάζει άμεσα και έμμεσα όλα τα μέλη της οικογένειας με πιο σοβαρές ή πιο ήπιες κάθε φορά συνέπειες.

Πρόληψη

Η ενδοοικογενειακή βία είναι ένα φαινόμενο συχνό που φέρει σοβαρά προβλήματα στα θύματα. Πέρα από τις σωματικές ή ψυχολογικές βλάβες που αντιμετωπίζονται και παραβλέπονται από τα θύματα μπορούν να υπάρξουν επιζήμιες επιπτώσεις ως και θάνατοι. Η άποψη ότι η βία αυτή συμβαίνει κεκλεισμένων των

θυρών και αφορά μόνο τα άτομα της οικογένειας όχι μόνο δεν ευσταθεί αλλά και με νόμους έχει ποινικοποιηθεί. Οι νόμοι όμως υπάρχουν για να επιλύουν το πρόβλημα αφού αυτό συμβεί και όχι για να το προλαμβάνουν. Σκοπός δεν είναι η δικαίωση του θύματος και η τιμωρία του θύτη αλλά η πρόληψη και η αντιμετώπιση του φαινομένου ώστε οι οικογένειες να συμβιώνουν αρμονικά χωρίς την ύπαρξη της βίας η οποία φέρνει περισσότερα προβλήματα.

Τα στάδια της πρόληψης σύμφωνα με την S. Hage (2000) είναι αρχικά να προλάβουμε τη βία όπου φαίνεται ότι θα προκύψει, έπειτα να μειωθεί η εμφάνιση της βίαιης συμπεριφοράς και από τις δύο πλευρές και στη τριτογενής πρόληψη η μείωση της βίας μέσα από την παροχή σε θύτη και θύματα κατάλληλων προγραμμάτων.

Η Χατζηφωτίου (2005) από την άλλη αναφέρει τα τρία στάδια της πρόληψης με την πρωτογενής πρόληψη να περιλαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα τα οποία πρέπει να ληφθούν ώστε να προληφθεί οποιαδήποτε βίαιη συμπεριφορά. Όπως τονίζει κάθε άτομο είναι ένα εν δυνάμει θύμα και αυτό μπορεί να αλλάξει μόνο με την παροχή των κατάλληλων εφοδίων. Η κατάλληλη ενημέρωση και η εκπαίδευση των παιδιών στο σχολείο, η ενημέρωση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το δικάσιμο και επονείδιστο της βίαιης πράξης, η ανάπτυξη του αλληλοσεβασμού και της ισότητας αλλά και οι συμβουλές για τον μελλοντικό γονεϊκό ρόλο είναι κάποια από τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν κατά της ενδοοικογενειακής βίας.

Η δευτερογενείς πρόληψη περιλαμβάνει προγράμματα που αφορούν τα άτομα υψηλού κινδύνου δηλαδή τα άτομα που έχουν εκδηλώσει επιθετική συμπεριφορά. Προκειμένου τα άτομα αυτά να μην παρουσιάσουν ξανά την ίδια συμπεριφορά εντάσσονται σε τέτοια προγράμματα τα οποία στην Ελλάδα είναι ελάχιστα μέχρι και μηδαμινά. Ένα άτομο υψηλού κινδύνου είναι πιθανό να φερθεί και πάλι επιθετικά και για τον λόγο αυτόν το κράτος και οι διάφορες οργανώσεις οφείλουν να τα εντάξουν σε κατάλληλα προγράμματα μέσα από τα οποία θα πάντων να φέρονται επιθετικά.

Τέλος, η τριτογενής πρόληψη αφορά την ένταξη των θυμάτων σε προγράμματα και στόχο έχουν την πρόληψη μιας νέας βίαιης συμπεριφοράς αλλά και την ψυχολογική και σωματική φροντίδα του θύματος το οποίο εμφανίζεται αδύναμο και έχοντας υλικές ανάγκες τις οποίες θα καλύψει το κράτος.

Έρευνα

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η συλλογή απόψεων ειδικών (κοινωνιολόγων, κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων) σχετικά με τις μορφές της ενδοοικογενειακής βίας τα αίτια και τις συνέπειες της. Στόχος η ανάδειξη του φαινομένου και η ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με μ' αυτό.

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχε το επιστημονικό προσωπικό του Συμβουλευτικού Κέντρου Γυναικών του Δήμου Φλώρινας, Κοζάνης και Καστοριάς. Συγκεκριμένα, απαντήσεις δόθηκαν από την Ψυχολόγο, Δώρα Μητλιάγκα (ΣΚΓ Κοζάνης), τον Ματθαίο Καργάκη, Κοινωνιολόγο (ΣΚΓ Δήμου Φλώρινας) και τη Μαρία Παπαλαμπροπούλου, Κοινωνική Λειτουργό (ΣΚΓ Δήμου Καστοριάς). Οι συμμετέχοντες είναι γνώστες του θέματος στοιχείο που σημαίνει ότι οι απόψεις τους είναι σχετικές και όχι απλές υποθέσεις ή μια απλή αναπαραγωγή τυπικών απόψεων.

Ερευνητικά εργαλεία

Το ερευνητικό εργαλείο που επιλέχθηκε για την συλλογή των δεδομένων ήταν η δομημένη συνέντευξη μέσω ερωτηματολογίου που περιλάμβανε ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Οι κλειστού τύπου ερωτήσεις δεν προτιμήθηκαν καθώς στόχος της εργασίας είναι η συλλογή προσωπικών απόψεων σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία στο πλαίσιο περιστατικών που καταφεύγουν στο Κέντρο Συμβουλευτικής Γυναικών. Η επιλογή των ερωτήσεων ανοιχτού τύπου εξασφαλίζουν λεπτομερείς απαντήσεις και όχι μονολεκτικές οι οποίες δεν προωθούν τη συζήτηση και την άντληση προσωπικών απόψεων.

Συλλογή δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων έγινε από τους ειδικούς επιστήμονες των Συμβουλευτικών Κέντρων Γυναικών τον Μάιο του 2017 στο συμβουλευτικό κέντρο του Νομού Φλώρινας. Αφού πρώτα ορίστηκε η ημέρα της συνάντησης στο χώρο του Συμβουλευτικού Κέντρου ορίστηκε ο χρόνος της συνέντευξης (γύρω στα 20λεπτά) για κάθε συνεντευξιαζόμενο. Οι ερωτηθέντες απλοί και πρόθυμοι δέχθηκαν να βοηθήσουν στην έρευνα καταθέτοντας τις επιστημονικές τους απόψεις. Οι

απαντήσεις των συνεντευξιαζομένων αφού απομαγνητοφωνήθηκαν, καταγράφηκαν για την καλύτερη ανάλυση τους και βρίσκονται αυτούσιες στο «Παράρτημα»

Αποτελέσματα

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων χωρίστηκαν σε έξι θεματικούς άξονες για την καλύτερη απόδοση των αποτελεσμάτων. Παρακάτω δίνονται οι άξονες:

1. Γεωγραφική εμβέλεια
2. Είδος οικογένειας
3. Πρόσωπα
4. Είδος βοήθειας & πότε τη ζητούν
5. Προσφορά λύσης & τα αποτελέσματά της
6. Προσωπική προσθήκη

1^{ος} θεματικός άξονας

Οι απαντήσεις του επιστημονικού προσωπικού σχετικά με τις γεωγραφικές περιοχές που καλύπτουν τα συμβουλευτικά κέντρα είναι σχετικές με την έδρα τους. Συγκεκριμένα οι ερωτηθέντες ως μέλη διαφορετικών συμβουλευτικών κέντρων ανέφεραν τις πόλεις οι οποίες εντάσσονται στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας *«Το ΣΚ Φλώρινας δημιουργήθηκε τον Μάρτη του 2014 με σκοπό να υποστηρίξει ψυχοκοινωνικά τις γυναίκες θύματα βίας του Δήμου Φλώρινας. Ωστόσο, λόγω του ότι είναι το μοναδικό με αυτόν τον σκοπό ΣΚ στον Νομό Φλώρινας καλύπτει και τους άλλους δύο Δήμους, τον Δήμο Αμυνταίου και τον Δήμο Πρεσπών. Άρα γεωγραφικά αναφέρεται στον Νομό Φλώρινας – Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.»*

Αυτό που δείχνει σύγκλιση απόψεων είναι η απάντηση σχετικά με τα όρια του κέντρου και αν αυτό περιορίζεται μόνο στο πλαίσιο της εκάστοτε πόλης ή διευρύνεται και στα πέριξ αυτών δηλαδή και στα χωριά. Και οι τρεις ειδικοί επιστήμονες υπογράμμισαν το εύρος της εμβέλειας των Συμβουλευτικών Κέντρων τα οποία καλύπτουν φαινόμενα προερχόμενα όχι μόνο από τις πόλεις αλλά και από τα χωριά *«Το Συμβουλευτικό Κέντρο Κοζάνης εξυπηρετεί γυναίκες από ολόκληρο το Νομό (είτε χωριά είτε πόλεις)»*.

2^{ος} θεματικός άξονας

Σχετικά με το είδος της οικογένειας που εντοπίζεται η ενδοοικογενειακή βία παρατηρούμε πως δεν περιορίζεται σε μια συγκεκριμένη μορφή αλλά αφορά κάθε μορφή του συζυγικού ή συντροφικού βίου. Η βία δεν κάνει διακρίσεις και συναντάται σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα. Οι απόψεις των ειδικών συγκλίνουν στο ότι δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο είδος οικογένειας *«Οι γυναίκες που έχουν επισκεφθεί το συμβουλευτικό κέντρο ανήκουν στις παρακάτω ομάδες : έγγαμες, ανύπαντρες, ανύπαντρες μητέρες, γυναίκες που ζουν εν διαστάσει με το σύζυγο ή σύντροφο τους, διαζευγμένες, γυναίκες που συζούν , μονογενείς.»* ωστόσο όπως υποστηρίζει ο Μ. Καργάκης με βάση την πλειονότητα των περιστατικών φαίνεται οι γυναίκες να προέρχονται από πυρηνικές οικογένειες *«Θεωρητικά είναι ανοικτό στο να υποστηρίξει όλα τα είδη οικογένειας, όπως και συμβαίνει. Βάσει των μέχρι τώρα περιστατικών βλέπουμε πως η πλειονότητα των γυναικών που έχουν δεχτεί υπηρεσίες ανήκαν σε πυρηνικές οικογένειες.»*

3^{ος} θεματικός άξονας

Στην ερώτηση για τα ποια πρόσωπα της οικογένειας δέχονται τη βία όπως είναι φανερό οι απαντήσεις των ειδικών δεν περιορίζονται μόνο σε συγκεκριμένα μέλη. Γνωρίζουν καλά πως κάθε μέλος μπορεί να πέσει θύμα και τονίζουν την περίπτωση της γυναικείας βίας ως τη συχνότερη μορφή σύμφωνα με τα γενικά αλλά και ειδικά τους ποσοστά *«Η ενδοοικογενειακή βία αφορά σε όλα τα μέλη της οικογένειας, αφού εν δυνάμει θύματα και θύτες μπορεί να γίνουν όλοι.»*. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση ενός εκ των ειδικών ο οποίος τονίζει και την περίπτωση βίας απέναντι σε γυναίκες που δεν είναι παντρεμένες αφού όπως είδαμε ως ενδοοικογενειακή βία λαμβάνεται και η συντροφική βία σύμφωνα με τον νόμο 3500/06 στοιχείο που δυστυχώς οι γυναίκες κατά κύριο λόγο δεν το γνωρίζουν *«Η ενδοοικογενειακή βία αφορά όλα τα μέλη μια οικογένειας – ΑΝΔΡΑ- ΓΥΝΑΙΚΑ ΠΑΙΔΙ- καθώς και ζευγάρια που δεν έχουν παντρευτεί αλλά διαμένουν υπό την ίδια στέγη. Ωστόσο λόγω του ότι στην συντριπτική τους πλειοψηφία τα θύματα είναι γυναίκες (είτε μητέρες είτε κόρες κλπ), εισχωρεί η διάσταση του φύλου και μιλάμε ξεκάθαρα πλέον για βία κατά των γυναικών, γνωστή και ως έμφυλη βία.»*

4^{ος} θεματικός άξονας

Αναφορικά με το είδος βοήθειας που ζητούν οι γυναίκες που προσφεύγουν στο Συμβουλευτικό Κέντρο και οι τρεις ερωτηθέντες συμφωνούν. Όπως είναι λογικό

οι γυναίκες αυτές ζητούν αρχικά ψυχολογική υποστήριξη και έπειτα νομική και κοινωνική για να μπορέσουν να ορθοποδήσουν *«Τα αιτήματα των γυναικών που απευθύνονται στο Συμβουλευτικό Κέντρο Κοζάνης είναι τα εξής:*

- *Ψυχολογική στήριξη*
- *Κοινωνική στήριξη*
- *Νομική στήριξη*
- *Νομική βοήθεια*
- *Εύρεση εργασίας*
- *Φιλοξενία*
- *Πληροφόρηση για τις παρεχόμενες υπηρεσίες».*

Σύμφωνα με τις απαντήσεις δύο εκ των ειδικών οι γυναίκες αυτές επιζητούν άλλοτε και φιλοξενία αφού λόγω των περιστάσεων αδυνατούν να επιστρέψουν στο σπίτι τους ή σε κάποιο φιλικό ή συγγενικό σπίτι όταν συχνά απειλείται από τον δράστη και η σωματική τους ακεραιότητα *«Τα αιτήματα με τα οποία έρχονται οι συμβουλευμένες είναι τα εξής: ψυχολογική στήριξη, κοινωνική στήριξη, νομική στήριξη, νομική συμβουλευτική, φιλοξενία, πληροφόρηση, προώθηση στην αγορά εργασίας, ενημέρωση προνοιακών επιδομάτων.».*

Όσον αφορά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο οι γυναίκες ζητούν την απαραίτητη βοήθεια αυτό δεν μπορεί ούτε είναι δυνατόν να καθοριστεί. Η βία μπορεί να είναι έκδηλη από την πρώτη στιγμή αλλά και κατά την διάρκεια του συζυγικού-συντροφικού βίου *«Κάθε περίπτωση γυναίκας που αναζητά βοήθεια είναι ξεχωριστή από τις άλλες, καθώς αφορά μία μοναδική προσωπικότητα. Έχουμε γυναίκες που έχουν απευθυνθεί σε εμάς μετά από 2-3 χρόνια γάμου, αλλά έχουμε και περιστατικό που ζήτησε βοήθεια μετά από 33 χρόνια γάμου, όπως και νεαρές κοπέλες που βρίσκονται στο στάδιο της συμβίωσης με τους συντρόφους του ή σε απλή σχέση.».* Η γυναίκα θα ζητήσει βοήθεια όταν θα συνειδητοποιήσει την κατάσταση και δεν θα επιθυμεί να συνεχίσει να βιώνει επιθετικές συμπεριφορές *«Δεν υπάρχει συγκεκριμένη περίοδος αναζήτησης βοήθειας στη ζωή μιας γυναίκας που υφίσταται βία. Μια γυναίκα θύμα βίας ζητά βοήθεια, όταν συνειδητοποιήσει τη βία που υφίσταται και αποφασίσει να αλλάξει την κατάσταση αυτή.»*

5^{ος} Θεματικός άξονας

Σχετικά με το ποιες λύσεις προτείνουν οι ειδικοί στις κακοποιημένες γυναίκες οι ίδιοι απάντησαν πως ο ρόλος τους δεν είναι να προτείνουν λύσεις προωθώντας έτσι

σε συγκεκριμένα μονοπάτια τη ζωή ενός άλλου ανθρώπου. Στόχος τους είναι να στηρίξουν με κάθε τρόπο το θύμα και να του εκθέσουν κάθε δικαίωμα του ώστε να το βοηθήσουν να πάρει την καλύτερη απόφαση πάνω απ' όλα μέσω της συμβουλευτικής διαδικασίας χωρίς να προτείνουν λύσεις που θα περιορίζαν την ατομική ελευθερία των θυμάτων *«Ο ρόλος των συμβούλων δεν είναι να προτείνει ή να δώσει λύσεις. Ο ρόλος των συμβούλων είναι η στήριξη και ενδυνάμωση των γυναικών, μέσω της συμβουλευτικής διαδικασίας, προκειμένου οι γυναίκες να αναγνωρίσουν καταρχήν τη βία που υφίστανται και έπειτα να προβούν σε ενέργειες για τη βελτίωση της προσωπικής, οικογενειακής και επαγγελματικής τους ζωής και να πάρουν οι ίδιες τις καλύτερες αποφάσεις για το μέλλον τους.»*. Την ίδια άποψη υποστήριξαν και άλλοι δύο ειδικοί *«Αυτό που προσπαθούμε να πετύχουμε μέσα από τις παρεμβάσεις μας είναι η γυναίκα που θα απευθυνθεί σε εμάς να μπορέσει να ενδυναμωθεί στο μέγιστο βαθμό που μπορεί αυτό να επιτευχθεί, ώστε να μπορέσει να πάρει η ίδια αποφάσεις που θα καλυτερέψουν την ζωή της και να λύσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Δεν υπάρχουν μαγικές λύσεις, ούτε μπορούμε να καθοδηγήσουμε την γυναίκα στις προσωπικές της αποφάσεις. Προσπαθούμε να πετύχουμε την ενδυνάμωση του εαυτού και της προσωπικότητας της ψυχοκοινωνικά, μέσα από την συμβουλευτική διαδικασία και το σχέδιο δράσης που δημιουργείται ειδικά για την κάθε γυναίκα, βάσει των αιτημάτων της ίδιας προς εμάς, με στόχο πάντα να γίνει κυρίαρχος του είναι της και να πάρει τα τη ζωή της στα χέρια της.»*, *«Ως σύμβουλοι αποφεύγουμε να προτείνουμε λύσεις. Διευκολύνουμε τη γυναίκα ανάλογα με το αίτημα με το οποίο απευθύνεται στο συμβουλευτικό κέντρο. Πάντα με βάση αυτό που την ίδια εξυπηρετεί.»*

Όσον αφορά τα αποτελέσματα της συμβουλευτικής διαδικασίας αυτά δεν είναι απολύτως γνωστά καθώς όπως υποστηρίζει ο Μ. Καργάκης πρόκειται για διαφορετικές κάθε φορά περιπτώσεις και τα αποτελέσματα δεν είναι άμεσα φανερά καθώς στην ουσία είναι κάποιες κατευθυντήριες γραμμές και υποστήριξη *«Όπως προανέφερα, κάθε περίπτωση που δεχόμαστε στο ΣΚ είναι μοναδική και ως τέτοια αντιμετωπίζεται. Βάσει αυτού δεν μπορούμε να γενικεύσουμε ως προς τα αποτελέσματα της δουλειάς μας γιατί τα αιτήματα της κάθε γυναίκας που απευθύνεται σε εμάς είναι πολλά και διαφορετικά. Ωστόσο αυτό που μπορούμε να πούμε με σιγουριά είναι πως η πλειονότητα των γυναικών που ζητάει βοήθεια για να αντιμετωπίσει αυτό που την απασχολεί μπορεί να βοηθηθεί πλέον από ειδικούς που θα την υποστηρίξουν και σίγουρα σε μεγάλο ή μικρό βαθμό θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες της ώστε να μπορέσει να πετύχει τους στόχους που από κοινού θα τεθούν με τον σύμβολο*

που θα την αναλάβει. Και αυτό με την μέχρι τώρα εμπειρία μας, μπορούμε να πούμε ότι γίνεται, κοινώς λειτουργεί.». Οι απαντήσεις και των δύο κυριών στηρίζονται στο κομμάτι της διευκόλυνσης και στήριξης των γυναικών και όχι σε κάποιο χειροπιαστό αποτέλεσμα το οποίο δεν επιδιώκεται καθώς δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί αφού κάθε περίπτωση είναι διαφορετική, δεν είναι όλα τα θύματα ίδια ούτε υπάρχουν έτοιμες λύσεις «Δεν μπορώ να σας δώσω συγκεκριμένη απάντηση στο ερώτημα αυτό, καθώς κάθε περίπτωση είναι διαφορετική. Στόχος της συμβουλευτικής διαδικασίας, εξάλλου, δεν είναι ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αλλά η ενδυνάμωση και ενεργοποίηση της γυναίκας, έτσι ώστε να πάρει τη ζωή της στα χέρια της και να βγει από αδιέξοδο που χτίζει η βία.», «Η διευκόλυνση των ωφελούμενων γυναικών».

6^{ος} θεματικός άξονας

Στον άξονα αυτό τοποθετήθηκε η προσωπική προσθήκη των ειδικών σχετικά με το θέμα. Στο σημείο αυτό οι ειδικοί μπορούσαν να προσθέσουν ότι θεωρούσαν πως έπρεπε να τονιστεί. Μόνο ένας από τους ειδικούς προσέθεσε λεπτομέρειες σχετικά με την οργάνωση των Συμβουλευτικών Κέντρων και αναφέρθηκε στην γραμμή SOS στην οποία μπορούν να καλούν οι γυναίκες που χρειάζονται βοήθεια και η οποία είναι δωρεάν «θέλω να αναφέρω πως το δίκτυο για την υποστήριξη των γυναικών θυμάτων βίας, στο οποίο συμμετέχει και το ΣΚ του Δήμου Φλώρινας, βρίσκεται υπό την Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων και απαριθμεί 40 ΣΚ γυναικών, 19 Ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών και των παιδιών τους και την 24ωρη τηλεφωνική γραμμή SOS 15900. Στο δίκτυο αυτό πρέπει να αναφέρουμε που οι υπηρεσίες που προσφέρονται από τα στελέχη των δομών, έχουν φεμινιστική προσέγγιση και προσφέρονται δωρεάν.».

Περιορισμοί της έρευνας - Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Συμβουλευτικό Κέντρο Γυναικών του Δήμου Φλώρινας. Το ειδικό επιστημονικό προσωπικό δέχτηκε πρόθυμα να βοηθήσει ωστόσο οι ειδικοί ήταν λίγοι και δεν πάρθηκαν πολλές απόψεις που θα βοηθούσαν σε μια καλύτερη σύγκριση απόψεων. Οι απόψεις των ειδικών δεν διέφεραν και απηχούσαν γενικότερες απόψεις.

Καταλήγοντας θα λέγαμε πως μπορεί το δείγμα να μην είναι αντιπροσωπευτικό ωστόσο, τα δεδομένα της παρούσας έρευνας θα μπορούσαν να

χρησιμοποιηθούν και από άλλες σχετικές έρευνες για να διαπιστωθεί αν οι απόψεις των ειδικών ταυτίζονται ή έρχονται σε αντίθεση με απόψεις άλλων συναδέλφων τους. Επίσης, το γεγονός ότι τα δεδομένα προέρχονται από μια μικρή πόλη μπορεί να βοηθήσει μετέπειτα άλλους μελετητές να εντοπίσουν κοινά ή διαφορές στην προσέγγιση του φαινομένου με πολυπληθέστερες πόλεις και με περισσότερο ίσως διδακτικό προσωπικό.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βλάχου, Β.(2007).*Η κοινωνιολογική διερεύνηση της ενδοοικογενειακής βίας: Θεωρητικές προσεγγίσεις, μεθοδολογικοί προβληματισμοί και θεσμικές παρεμβάσεις*. Ποινική Δικαιοσύνη.

Γατσάς, Β. (2006) *Βία κατά των Γυναικών*. Αθήνα: Καλοκάθη.

Γιωτάκος, Ο. και Τσιλιάκου, Μ. (2008) *Ο κύκλος της κακοποίησης*. Αθήνα: Αρχιπέλαγος.

Πουλοπούλου, Η. Ε. (1999) *Έλληνες ηλικιωμένοι πολίτες παρελθόν, παρόν & μέλλον*. Αθήνα: Έλλην.

Σκλάβου, Κ. (2008) *Ο κύκλος της κακοποίησης*. Αθήνα: Αρχιπέλαγος.

Χατζηφωτίου, Σ. (2005) *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και παιδιών. Διαπιστώσεις και προκλήσεις για τη κοινωνική εργασία*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλα.

Ξενόγλωσση

Dobash R.E. and Dobash R.P.,(1992) *Women, Violence and Social Change*. London: Routledge.

Gondolf , E. & Fisher, E. (1991) *Wife battering / Case studies in family violence*. Springer science + Business Media: New York.

Haley, S. D. & Haley, E. B. (2001) *War on t h e Home frond, an examination o f wife abuse*. Ontario: Bergahn books.

Walker, L. (1989) *Η κακοποιημένη γυναίκα*, μεταφρ. Ανθούλας Τ. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Διδακτορικές- Διπλωματικές εργασίες

Αθανασόπουλος. Σ. (2010). *Διαφυλικές Διαστάσεις του Φαινομένου της Βίας: η περίπτωση της ενδοοικογενειακής βίας*. (Πτυχιακή εργασία). ΤΕΙ Μεσολογγίου, Μεσολόγγι.

Ανδρεαδάκη. Μ. & Μπαρκαλάκη. Ε. (2014). *Διαφορές ως προς τις στάσεις, τις πεποιθήσεις και την υποδοχή συμπεριφορών κακοποίησης ανάμεσα στους ηλικιωμένους των αγροτικών και τους ηλικιωμένους των αστικών περιοχών του Νομού Ηρακλείου*. (Πτυχιακή εργασία). ΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο.

Αποστολίδου. Α. & Γιακουμάκη. Ε. & Τσαρακτσή. Σ. (2014). *Σχεδιασμός και δοκιμή πολυεπίπεδης παρέμβασης για τη βελτίωση των στάσεων, συμπεριφορών, και γνώσεων των φοιτητών ως προς τη συντροφική βία*. (Πτυχιακή εργασία). ΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο

Βασιλοπούλου. Α. & Μαλεβίτη. Α. & Τσιαμασφύρη. Α. (2015). *Ενδοοικογενειακή βία και αντιμετώπιση από το Κράτος Πρόνοιας*. (Πτυχιακή εργασία). ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα.

Δημητροπούλου. Α. & Κούλης. Π. & Τσιτσόλη. Α. (2015). *Ενδοοικογενειακή βία: το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης, η πρόληψη και η αντιμετώπισή του*. (Πτυχιακή εργασία). ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα.

Παπαδάκου. Δ. & Τζαβάρα. Α. (2009). *Ενδοοικογενειακή βία, η περίπτωση της σωματικής κακοποίησης των παιδιών*. (Πτυχιακή εργασία). ΤΕΙ Μεσολογγίου, Μεσολόγγι.

Πέτκογλου. Φ. (2016). *Η ενδοοικογενειακή βία ως κοινωνικό φαινόμενο, τα αίτια και η αντιμετώπισή της*. (Διπλωματική εργασία). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη.

Νόμοι

Ν 3500/2006 (ΦΕΚ 232-10-2006 τεύχος Α'), *Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις*, Αθήνα, Εθνικό Τυπογραφείο, 2006.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

**Ερευνητικό πρόβλημα: Μορφές ενδοοικογενειακής βίας:
Διερεύνηση των αιτιών και των συνεπειών της βίας στο
οικογενειακό περιβάλλον
-ερωτήσεις ανοιχτού τύπου-**

1. ΣΕ ΠΟΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ;
2. ΠΟΛΗ; ΧΩΡΙΑ; (ΑΣΤΙΚΗ, ΑΓΡΟΤΙΚΗ, ΜΙΚΤΗ;)
3. ΣΕ ΠΟΙΑ ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ; (ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΕΣ, ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ, ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΕΣ, ΜΙΚΤΕΣ;, ΑΛΛΟ;)
4. Η ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΑΦΟΡΑ ΣΕ ΓΥΝΑΙΚΕΣ; ΜΗΤΕΡΕΣ; ΑΔΕΛΦΕΣ; ΚΟΡΕΣ; ΓΙΟΥΣ;
5. ΠΟΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΑΣ ΖΗΤΟΥΝ;

6. ΠΟΤΕ; ΣΕ ΠΟΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΕΓΓΑΜΗΣ Ή ΑΛΛΗΣ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ ΣΑΣ ΖΗΤΟΥΝ ΒΟΗΘΕΙΑ;
7. ΠΟΙΑ ΛΥΣΗ/ΠΑΡΑΙΝΕΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΕΤΕ;
8. ΠΟΙΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΑΣ;
9. ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΠΡΟΣΘΕΣΕΤΕ ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ;

Απαντήσεις ερωτηματολογίων

1^ο ερωτηματολόγιο

Ερευνητικό πρόβλημα: Μορφές ενδοοικογενειακής βίας: Διερεύνηση των αιτιών και των συνεπειών της βίας στο οικογενειακό περιβάλλον
-ερωτήσεις ανοιχτού τύπου-

Δώρα Μητλιάγκα Ψυχολόγος ΣΚΓ ΚΟΖΑΝΗΣ

1. ΣΕ ΠΟΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ;
Το Συμβουλευτικό Κέντρο Κοζάνης απευθύνεται σε ενήλικες γυναίκες της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και συγκεκριμένα του Νομού Κοζάνης
2. ΠΟΛΗ; ΧΩΡΙΑ; (ΑΣΤΙΚΗ, ΑΓΡΟΤΙΚΗ, ΜΙΚΤΗ;);
Το Συμβουλευτικό Κέντρο Κοζάνης εξυπηρετεί γυναίκες από ολόκληρο το Νομό (είτε χωριά είτε πόλεις)
3. ΣΕ ΠΟΙΑ ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ; (ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΕΣ, ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ, ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΕΣ, ΜΙΚΤΕΣ;, ΑΛΛΟ;)
Το Συμβουλευτικό Κέντρο Κοζάνης απευθύνεται σε ενήλικες γυναίκες κυρίως θύματα βίας, όπως επίσης και σε γυναίκες που υφίστανται πολλαπλές διακρίσεις (μετανάστριες, πρόσφυγες, αιτούσες άσυλο, γυναίκες με αναπηρία, άνεργες, μονογονείς κ.α)
4. Η ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΑΦΟΡΑ ΣΕ ΓΥΝΑΙΚΕΣ; ΜΗΤΕΡΕΣ; ΑΔΕΛΦΕΣ; ΚΟΡΕΣ; ΓΙΟΥΣ;
Οι γυναίκες που απευθύνονται στο Συμβουλευτικό Κέντρο υφίστανται ενδοοικογενειακή βία από σύζυγο (νυν ή πρώην), σύντροφο, πατέρα, αδελφό. Επίσης ενδοοικογενειακή βία υφίστανται αρκετές φορές και τα παιδιά της οικογένειας.
5. ΠΟΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΑΣ ΖΗΤΟΥΝ;
Τα αιτήματα των γυναικών που απευθύνονται στο Συμβουλευτικό Κέντρο Κοζάνης είναι τα εξής:
- Ψυχολογική στήριξη
- Κοινωνική στήριξη

- Νομική στήριξη
- Νομική βοήθεια
- Εύρεση εργασίας
- Φιλοξενία
- Πληροφόρηση για τις παρεχόμενες υπηρεσίες

6. ΠΟΤΕ; ΣΕ ΠΟΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΕΓΓΑΜΗΣ Ή ΑΛΛΗΣ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ ΣΑΣ ΖΗΤΟΥΝ ΒΟΗΘΕΙΑ;

Δεν υπάρχει συγκεκριμένη περίοδος αναζήτησης βοήθειας στη ζωή μιας γυναίκας που υφίσταται βία. Μια γυναίκα θύμα βίας ζητά βοήθεια, όταν συνειδητοποιήσει τη βία που υφίσταται και αποφασίσει να αλλάξει την κατάσταση αυτή.

7. ΠΟΙΑ ΛΥΣΗ/ΠΑΡΑΙΝΕΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΕΤΕ;

Ο ρόλος των συμβούλων δεν είναι να προτείνει ή να δώσει λύσεις. Ο ρόλος των συμβούλων είναι η στήριξη και ενδυνάμωση των γυναικών, μέσω της συμβουλευτικής διαδικασίας, προκειμένου οι γυναίκες να αναγνωρίσουν καταρχήν τη βία που υφίστανται και έπειτα να προβούν σε ενέργειες για τη βελτίωση της προσωπικής, οικογενειακής και επαγγελματικής τους ζωής και να πάρουν οι ίδιες τις καλύτερες αποφάσεις για το μέλλον τους.

8. ΠΟΙΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΑΣ;

Δεν μπορώ να σας δώσω συγκεκριμένη απάντηση στο ερώτημα αυτό, καθώς κάθε περίπτωση είναι διαφορετική. Στόχος της συμβουλευτικής διαδικασίας, εξάλλου, δεν είναι

ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αλλά η ενδυνάμωση και ενεργοποίηση της γυναίκας, έτσι ώστε να πάρει τη ζωή της στα χέρια της και να βγει από αδιέξοδο που χτίζει η βία.

9. ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΠΡΟΣΘΕΣΕΤΕ ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ;

Όχι, σας ευχαριστώ. Καλή επιτυχία!

2^ο ερωτηματολόγιο

Ερευνητικό πρόβλημα: Μορφές ενδοοικογενειακής βίας: Διερεύνηση των αιτιών και των συνεπειών της βίας στο οικογενειακό περιβάλλον
-ερωτήσεις ανοιχτού τύπου-

Ματθαίος Καργάκης – Κοινωνιολόγος ΣΚΓ Δήμου Φλώρινας

1. ΣΕ ΠΟΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ;

Μ.Κ: Το ΣΚ Φλώρινας δημιουργήθηκε τον Μάρτη του 2014 με σκοπό να υποστηρίξει ψυχοκοινωνικά τις γυναίκες θύματα βίας του Δήμου Φλώρινας. Ωστόσο, λόγω του ότι είναι το μοναδικό με αυτόν τον σκοπό ΣΚ στον Νομό Φλώρινας καλύπτει και τους άλλους δύο Δήμους, τον Δήμο Αμυνταίου και τον Δήμο Πρεσπών. Άρα γεωγραφικά αναφέρεται στον Νομό Φλώρινας – Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.

2. ΠΟΛΗ; ΧΩΡΙΑ; (ΑΣΤΙΚΗ, ΑΓΡΟΤΙΚΗ, ΜΙΚΤΗ;)

Μ.Κ: Θα λέγαμε μεικτή καθώς καλύπτει όλες τις γυναίκες του Νομού Φλώρινας.

3. ΣΕ ΠΟΙΑ ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ; (ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΕΣ, ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ, ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΕΣ, ΜΙΚΤΕΣ;, ΑΛΛΟ;

Μ.Κ: Θεωρητικά είναι ανοικτό στο να υποστηρίξει όλα τα είδη οικογένειας, όπως και συμβαίνει. Βάσει των μέχρι τώρα περιστατικών βλέπουμε πως η πλειονότητα των γυναικών που έχουν δεχτεί υπηρεσίες ανήκαν σε πυρηνικές οικογένειες.

4. Η ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΑΦΟΡΑ ΣΕ ΓΥΝΑΙΚΕΣ; ΜΗΤΕΡΕΣ; ΑΔΕΛΦΕΣ; ΚΟΡΕΣ; ΓΙΟΥΣ;

Μ.Κ: Η ενδοοικογενειακή βία αφορά όλα τα μέλη μια οικογένειας – ΑΝΔΡΑ-ΓΥΝΑΙΚΑ ΠΑΙΔΙ- καθώς και ζευγάρια που δεν έχουν παντρευτεί αλλά διαμένουν υπό την ίδια στέγη. Ωστόσο λόγω του ότι στην συντριπτική τους πλειοψηφία τα θύματα είναι γυναίκες (είτε μητέρες είτε κόρες κλπ), εισχωρεί η διάσταση του φύλου και μιλάμε ξεκάθαρα πλέον για βία κατά των γυναικών, γνωστή και ως έμφυλη βία.

5. ΠΟΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΑΣ ΖΗΤΟΥΝ;

Μ.Κ: Το αρχικό τους αίτημα αφορά ψυχολογική υποστήριξη και σε δεύτερη φάση κοινωνική στήριξη ή κοινωνικές παροχές. Σε πολλές περιπτώσεις αυτό που συναντούμε είναι να αναζητούν και νομική συμβουλευτική για να ξεκαθαρίσουν νομικά τα προβλήματα που τις απασχολούν ή να προστατευτούν από τον δράστη.

6. ΠΟΤΕ; ΣΕ ΠΟΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΕΓΓΑΜΗΣ Ή ΑΛΛΗΣ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ ΣΑΣ ΖΗΤΟΥΝ ΒΟΗΘΕΙΑ;

Μ.Κ: Κάθε περίπτωση γυναίκας που αναζητά βοήθεια είναι ξεχωριστή από τις άλλες, καθώς αφορά μία μοναδική προσωπικότητα. Έχουμε γυναίκες που έχουν απευθυνθεί σε εμάς μετά από 2-3 χρόνια γάμου, αλλά έχουμε και περιστατικό που ζήτησε βοήθεια μετά από 33 χρόνια γάμου, όπως και νεαρές κοπέλες που βρίσκονται στο στάδιο της συμβίωσης με τους συντρόφους του ή σε απλή σχέση.

7. ΠΟΙΑ ΛΥΣΗ/ΠΑΡΑΙΝΕΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΕΤΕ;

Μ.Κ: Αυτό που προσπαθούμε να πετύχουμε μέσα από τις παρεμβάσεις μας είναι η γυναίκα που θα απευθυνθεί σε εμάς να μπορέσει να ενδυναμωθεί στο μέγιστο βαθμό που μπορεί αυτό να επιτευχθεί, ώστε να μπορέσει να πάρει η ίδια αποφάσεις που θα καλυτερέψουν την ζωή της και να λύσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Δεν υπάρχουν μαγικές λύσεις, ούτε μπορούμε να καθοδηγήσουμε την γυναίκα στις προσωπικές της αποφάσεις. Προσπαθούμε να πετύχουμε την ενδυνάμωση του εαυτού και της προσωπικότητας της ψυχοκοινωνικά, μέσα από την συμβουλευτική διαδικασία και το σχέδιο δράσης που δημιουργείται ειδικά για την κάθε γυναίκα, βάσει των αιτημάτων της ίδιας προς εμάς, με στόχο πάντα να γίνει κυρίαρχος του είναι της και να πάρει τα τη ζωή της στα χέρια της.

8. ΠΟΙΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΑΣ;

Μ.Κ: Όπως προανέφερα, κάθε περίπτωση που δεχόμαστε στο ΣΚ είναι μοναδική και ως τέτοια αντιμετωπίζεται. Βάσει αυτού δεν μπορούμε να γενικεύσουμε ως προς τα αποτελέσματα της δουλειάς μας γιατί τα αιτήματα της κάθε γυναίκας που απευθύνεται σε εμάς είναι πολλά και διαφορετικά. Ωστόσο αυτό που μπορούμε να πούμε με σιγουριά είναι πως η πλειονότητα των γυναικών που ζητάει βοήθεια για να αντιμετωπίσει αυτό που την απασχολεί μπορεί να βοηθηθεί πλέον από ειδικούς που θα την υποστηρίξουν και σίγουρα σε μεγάλο ή μικρό βαθμό θα μπορέσουν να

ανταποκριθούν στις προσδοκίες της ώστε να μπορέσει να πετύχει τους στόχους που από κοινού θα τεθούν με τον σύμβολο που θα την αναλάβει. Και αυτό με την μέχρι τώρα εμπειρία μας, μπορούμε να πούμε ότι γίνεται, κοινώς λειτουργεί.

9. ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΠΡΟΣΘΕΣΕΤΕ ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ;

Μ.Κ: θέλω να αναφέρω πως το δίκτυο για την υποστήριξη των γυναικών θυμάτων βίας, στο οποίο συμμετέχει και το ΣΚ του Δήμου Φλώρινας, βρίσκεται υπό την Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων και απαριθμεί 40 ΣΚ γυναικών, 19 Ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών και των παιδιών τους και την 24ωρη τηλεφωνική γραμμή SOS 15900. Στο δίκτυο αυτό πρέπει να αναφέρουμε που οι υπηρεσίες που προσφέρονται από τα στελέχη των δομών, έχουν φεμινιστική προσέγγιση και προσφέρονται δωρεάν.

3^ο ερωτηματολόγιο

Ερευνητικό πρόβλημα: Μορφές ενδοοικογενειακής βίας:

**Διερεύνηση των αιτιών και των συνεπειών της βίας στο
οικογενειακό περιβάλλον
-ερωτήσεις ανοιχτού τύπου-**

**Μαρία Παπαλαμπροπούλου - Κοινωνική Λειτουργός ΣΚΓ Δήμου
Καστοριάς**

1.ΣΕ ΠΟΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ;

Στη Δυτική Μακεδονία, και τον νομό Καστοριάς

2.ΠΟΛΗ; ΧΩΡΙΑ; (ΑΣΤΙΚΗ, ΑΓΡΟΤΙΚΗ, ΜΙΚΤΗ;);

Μικτή θα έλεγα

3.ΣΕ ΠΟΙΑ ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ; (ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΕΣ, ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ, ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΕΣ, ΜΙΚΤΕΣ;, ΑΛΛΟ;

Οι γυναίκες που έχουν επισκεφθεί το συμβουλευτικό κέντρο ανήκουν στις παρακάτω ομάδες : έγγαμες, ανύπαντρες, ανύπαντρες μητέρες, γυναίκες που ζουν εν διαστάσει με το σύζυγο ή σύντροφο τους, διαζευγμένες, γυναίκες που συζούν , μονογενείς.

4.Η ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΑΦΟΡΑ ΣΕ ΓΥΝΑΙΚΕΣ; ΜΗΤΕΡΕΣ; ΑΔΕΛΦΕΣ; ΚΟΡΕΣ; ΓΙΟΥΣ;

Η ενδοοικογενειακή βία αφορά σε όλα τα μέλη της οικογένειας, αφού εν δυνάμει θύματα και θύτες μπορεί να γίνουν όλοι.

5.ΠΟΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΑΣ ΖΗΤΟΥΝ;

Τα αιτήματα με τα οποία έρχονται οι συμβουλευμένες είναι τα εξής: ψυχολογική στήριξη, κοινωνική στήριξη, νομική στήριξη, νομική συμβουλευτική, φιλοξενία, πληροφόρηση, προώθηση στην αγορά εργασίας, ενημέρωση προνοιακών επιδομάτων.

6.ΠΟΤΕ; ΣΕ ΠΟΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΕΓΓΑΜΗΣ Ή ΑΛΛΗΣ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ ΣΑΣ ΖΗΤΟΥΝ ΒΟΗΘΕΙΑ;

Αυτό αφορά μια μεταβλητή και διαφοροποιείται σε κάθε γυναίκα.

7.ΠΟΙΑ ΛΥΣΗ/ΠΑΡΑΙΝΕΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΕΤΕ;

Ως σύμβουλοι αποφεύγουμε να προτείνουμε λύσεις. Διευκολύνουμε τη γυναίκα ανάλογα με το αίτημα με το οποίο απευθύνεται στο συμβουλευτικό κέντρο. Πάντα με βάση αυτό που την ίδια εξυπηρετεί.

8.ΠΟΙΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΑΣ;

Η διευκόλυνση των ωφελούμενων γυναικών

9.ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΠΡΟΣΘΕΣΕΤΕ ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ;

Όχι, ευχαριστώ πολύ!